

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra managementu

Dezinformace v prostředí internetu

Bakalářská práce

Autor: Filip Šebek

Studijní obor: Informační management

Vedoucí práce: prof. PhDr. Marek Franěk, CSc., Ph.D.

Hradec Králové

duben 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne 16.04.2023

Filip Šebek

Poděkování:

Děkuji vedoucímu práce prof. PhDr. Marku Fraňkovi, CSc., Ph.D. za konzultace, cenné připomínky a poskytnuté materiály, které mě nasměrovali k lepšímu zpracování dané problematiky.

Anotace

Název: Dezinformace v prostředí internetu

Bakalářská práce se zabývá problematikou dezinformací, které se šířily internetem za dob pandemie v souvislosti s onemocněním COVID-19. Cílem práce je objasnit, co dezinformace jsou a následně provést analýzu dezinformací kampaní objevujících se v dobách pandemie a jejich následné vyvrácení. Práce je ryze teoretická a je v ní popsáno, co dezinformace je, historie dezinformací, filozofická otázka „co je pravda?“ a v poslední řadě rozbor dezinformací, působících na lidi v koronavirové pandemii. Výsledkem práce je vysvětlení pojmů a úspěšná analýza všech dezinformací, které jsou v práci zmíněny.

Klíčová slova: dezinformace, konspirační teorie, hoax, fáma, propaganda, pravda, symetrie, historie dezinformace, COVID-19, úmysl dezinformace, ochrana proti dezinformacím, kritické myšlení

Annotation

Title: Disinformation on the Internet

The bachelor thesis deals with the issue of disinformation, that has been spread on the Internet during the pandemic in connection with the COVID-19 disease. This work aims to clarify what disinformation is and then perform an analysis of disinformation occurring during pandemics and their subsequent refutation. The work is purely theoretical and describes what disinformation is, the history of disinformation, and the philosophical question "what is the truth?" And, finally, an analysis of the disinformation affecting people during a pandemic. The result of the work is an explanation of the concepts and a successful refutation of all disinformation that is mentioned in the work.

Keywords: disinformation, conspiracy theory, hoax, rumor, propaganda, truth, symmetry, history of disinformation, COVID-19, disinformation intent, disinformation protection,

Obsah

1. Úvod	1
2. Dezinformace	2
2.1 Historie pojmu dezinformace	2
2.2 Typy dezinformace	3
2.2.1 Dezinformace aktivní	3
2.2.2 Dezinformace pasivní	3
2.3 Související pojmy s dezinformací	4
2.3.1 Fake news	4
2.3.2 Špatné informace (misinformation)	5
2.3.3 Fámy	5
2.3.4 Propaganda.....	6
2.3.5 Hoax	7
2.3.6 Konspirační teorie.....	8
3. Úmysl dezinformace	9
4. Šíření dezinformace	10
4.1 Řetězové e-maily	10
4.2 Sociální sítě	10
4.3 SMS zprávy	11
5. Co je pravda?	12
5.1 Teorie korespondence.....	13
5.2 Sémantická teorie Tarského	14
5.3 Koherenční teorie	15
5.4 Pragmatická teorie	17
5.5 Deflační teorie	18
5.5.1 Teorie redundance.....	18

5.5.2 Performativní teorie	19
5.5.3 Prosentenciální teorie.....	20
5.6 Problém symetrie.....	21
5.6.1 Problematika přesvědčování o jiných názorech.....	22
6. Ochrana proti dezinformacím	23
6.1 Dezinformace v odborných tématech	25
6.2 Rozdíl mezi vědeckým a konspiračním přístupem.....	25
6.2.1 Vědecký přístup	25
6.2.2 Konspirační přístup.....	26
6.3 Kritické myšlení	27
6.3.1 Proč kritické myšlení?	28
7. Analýza vývoje dezinformací	28
7.1 Ibuprofen zhorší průběh nemoci COVID – 19	29
7.1.1 Dopad na Českou republiku.....	31
7.1.2 Závěr analýzy	31
7.2 Nanočipy v testech a vakcínách proti koronaviru	32
7.2.1 Dopad na Českou republiku.....	33
7.2.2 Závěr analýzy.....	34
7.3 Vedlejší efekty vakcíny proti koronaviru	34
7.3.1 Závěr analýzy.....	36
7.4 Nebezpečí z hlediska nošení roušek	36
7.4.1 Dopad na Českou republiku.....	38
7.4.2 Závěr analýzy.....	39
8. Informace nařčené z dezinformace.....	39
8.1 Původ viru	39
8.1.1 Divoká zvířata na trhu Huanan	39

8.1.2 Uměle vytvořený vir v laboratoři.....	40
9. Závěr.....	42
10. Seznam použitých zdrojů	44
11. Přílohy	55

Seznam použitých obrázků

Obrázek 1: Upravené vyjádření organizace WHO. Zdroj: [62]	30
Obrázek 2: Sdílený příspěvek ohledně nanočipů. Zdroj: [68].....	32
Obrázek 3: Demontrace proti očkování a vládním nařízením v České republice. Zdroj: [72]	34
Obrázek 4: Dezinformace zachycená zpravodajskou organizací BBC [82]	37
Obrázek 5: Dezinformace kolující v České republice po sociálních sítích. Zdroj: [86] ..	38
Obrázek 6: Statistika počtů na daná témata o mýtech na Covid-19. Zdroj: [87]	39

1. Úvod

Dezinformace jsou v dnešním světě samozřejmostí. Cokoliv, co se ve světě teď děje nebo se v minulosti událo, má své dezinformační kampaně. Mluvíme tady nejen o velkých tématech, jako byla koronavirová pandemie COVID-19, ale ve svém nitru se dezinformace objevuje všude, kde chce někdo přesvědčovat masy lidí o jiném názoru nekalými taktikami. Primárně za dob pandemie nabraly dezinformace velmi na síle, a to díky frustraci společnosti z vládních opatření a nedostatku motivace na to ověřovat si informace. V rámci koronaviru byla společnost konkrétně v České republice rozdělena na dva tábory názorů, které mezi sebou nedokázaly během této pandemie najít společný názorový kompromis.

Hlavní motivací práce je přesvědčení autora o nebezpečí takových dezinformací a jejich síle při rozhodování lidí. Práce se zabývá pojmem dezinformace a stručně i jeho historií. Snaží se definovat i ostatní pojmy, které jsou s dezinformací snadno zaměnitelné. Dále rozebírá vlastnosti dezinformace, jako je její úmysl a šíření. Jedna ze stěžejních částí práce tvoří téma filozofické otázky „co je pravda?“, která stručně objasňuje nejznámější teorie pravdy. V předposlední části se práce věnuje ochraně proti dezinformacím a část poslední je věnována analýze konkrétních dezinformačních kampaní, působících na společnost v České republice za dob koronavirové pandemie.

Cílem práce je analyzovat, a pokud je to možné vyvrátit dezinformační kampaně. V rámci této analýzy je nutné nastínění různých důsledků působení těchto kampaní jak v zahraničí, tak v České republice. Práce se zabývá otázkami jako, co vlastně dezinformace je, odkud pochází a jaké má vlastnosti. Ukazuje také, jak se proti dezinformacím bránit a vyvracet je. Práce se snaží uchopit problematiku trochu z jiné perspektivy a nabízí nejen filozofické poznatky na to, co pravda představuje, ale i pohled na to, jak je těžké určovat pravdu v této problematice.

2. Dezinformace

Dezinformace jsou v naší společnosti odjakživa, ale nikdy jim tolik lidí nevěnovalo pozornost jako v době pandemie COVID-19, která nás provázela necelých dva a půl roku. V této době jsme neměli jiné možnosti na získávání informací, než byly zpravodajské kanály na televizních obrazovkách nebo internet. Zneužívalo se pravdivých a ověřených informací, které se po upravení posílaly dále, ať už přes sociální sítě, nebo řetězovými zprávami přes e-mail. Z nich potom vznikaly právě zmiňované dezinformace, které ve většině případů rozvracely naši společnost.

Definice dezinformace zní: „*Dezinformace je forma propagandy zahrnující šíření nepravdivých informací s úmyslným záměrem oklamat nebo uvést v omyl.*“ (Chandler and Munday, 2011, s. 378) Kniha dále poukazuje na fakt, že pojem dezinformace se poprvé objevil a má kořeny v Rusku (dezinformatsiya). Toto tvrzení ale následně vyvrací, přičemž argumentuje, že „dezinformatsiya“ je odvozena z francouzštiny (dés + information).

V textu je dále doloženo, že dezinformace je podobná jako „špatná informace“ (missinformation), ale dezinformace „*mají schopnost vyvolávat nejistotu a podkopávat důvěru.*“ (Chandler and Munday, 2011, s. 378). Pokud je tedy dezinformace užita dobře, je schopna napáchat hodně škod. Začátky dezinformací sahají až do 5. století př. n. l... Čínský vojenský stratég Sun Tzu zjistil, že podvod je velmi dobrá taktika na pohrávání si s psychikou nepřátel. [1]

2.1 Historie pojmu dezinformace

Jak už bylo řečeno, dezinformace jako pojem nemá kořeny v Rusku, ale je odvozena z francouzštiny (dés + information). Není moc případů v historii, kdy bychom viděli pojem ve Francii, proto budou zmíněna pouze území, kde byl pojem použit. Sovětští plánovači definovali pojem „dezinformatsiya“ jako „*šíření (v tisku, rozhlasu atd.) nepravdivých zpráv, jejichž cílem je zmařit veřejné mínění.*“ (Jackson, 2018, [2])

Pro zopakování dezinformace je záměrně šířená nepravda. Taktika dezinformací se používala hojně napříč historií. Byla například nasazena během dlouhých římsko-perských válek, v bitvě u Telephis-Ollaria, kde generál sásánovských ozbrojených vojsk Mihr –

Mihroe o sobě rozhlašoval, že je nemocný a díky tomu polevila obrana nepřátel a následně byli zahánáni zpět na své území. Dále v historii byla tato dezinformační taktika nasazena v bitvě u hory Gindarus a při Herakleiově útoku na Persii. Samozřejmě v těchto dobách se nepoužíval pojem dezinformace, ale spíše lest. [3] [4] [5]

Tento termín se začal používat primárně v kontextu ruské taktické zbraně v roce 1923, kdy Józef Unszlicht, tehdejší místopředseda Státního politického ředitelství, vybídnul k zřízení speciálního úřadu pro dezinformace, který by realizoval aktivní zpravodajské zásahy. Dezinformace se tak stala taktickým nástrojem pro boj používanou v sovětském politickém boji, kterému se jinak přezdívalo aktivní opatření. Termín byl také používán v roce 1939 a vztahoval se k "německé dezinformační službě". [6][7]

Vydání slovníku The Merriam-Webster New Book of Word Histories v roce 1991 slovo dezinformace definuje nepochybně jako překlad ruského slova „dezinformatsiya“. Tento slovník také uvádí možnost, že jak anglická, tak ruskojazyčná verze slova se rozvinuly nezávisle na sobě paralelním způsobem. Pravděpodobně z neustávající frustrace související s rozšiřováním propagandy před druhou světovou válkou. [8]

2.2 Typy dezinformace

Pokud neuvažujeme pojmy podobné dezinformacím, které jsou ve společnosti velmi snadno zaměnitelné, samotné základní dělení dezinformace má dva typy.

2.2.1 Dezinformace aktivní

Dezinformace aktivní jsou vyráběny či záměrně pozměňovány. Spočívají hlavně ve falšování, v přímé lži nebo podvodu. Tento typ je většinou kombinovatelný s nějakým pravdivým tvrzením, aby dosáhl větší důvěřivosti. Takto může být například dezinformováno obyvatelstvo prohrávající strany ve válce o tom, jak to ve skutečnosti na frontě vypadá. [9][10]

2.2.2 Dezinformace pasivní

Dezinformace pasivní naopak nejsou vyráběny a jedná se zde o manipulaci již existující informace. Může často spočívat v zatažení nějakého faktu potažmo vynechání části informace v rámci komunikace za účelem vyvození mylného dojmu. [9][10]

2.3 Související pojmy s dezinformací

Kromě pojmu dezinformace, kterým se v práci zabýváme, je v této problematice pár dalších zaměnitelných pojmů, které je potřeba vysvětlit. Jedná se o pojmy fake news, propaganda, fáma, „špatná informace“ (misinformation), hoax a konspirační teorie. Většinou z těchto druhů se zabývat nebudeme, ale přesto je důležité si nastínit rozdíly mezi těmito výrazy.

2.3.1 Fake news

Termín fake news „*existuje v několika formách, které se liší stupněm nepravdivosti a zlomyslnosti.*“ (Chandler and Munday, 2011, s. 380) Byl široce používán zaměnitelně s dezinformacemi, fámami a propagandou. Tyto pojmy jsou pouze podmnožinou fake news. Falešné zprávy jsou v zásadě nepravdivé informace, kde tento fenomén sahá od nacistických organizovaných propagandistických kampaní až po nepochopené vysílání „Válka světů“.

Hlavní rozdíly mezi podtypy falešných zpráv jsou ve velikosti motivace účelově klamat ostatní a výběr organizace či množství uskupení, které chtějí ovlivnit. Špatné informace a fámy vycházejí z málo pravděpodobného záměru oklamat. Dezinformace a propaganda vycházejí z osobních zájmů každé skupiny nebo jedince, které záměrně klamou ostatní.

V dnešní době se staly fake news novým konceptem zkoumání pro mnohé odborníky a vedou se o nich rozsáhlé diskuse. Účinky jsou umocněny hlavně i díky sociálním sítím, které umožňují tvořit obsah komukoliv a je velmi jednoduché jakoukoliv zprávu po takovýchto sítích rozšířit. Dalším problémem je fakt, že díky technologickému pokroku většina populace vlastní chytrý telefon a s ním i přístup na internet, kde může informace hledat. Falešné zprávy už se neomezují na mezilidské nebo tradiční televizní kanály, ale šíří se nezadržitelnou rychlostí právě pomocí internetu.

Posledním problémem je cenzura falešných zpráv. Žádná není, nebo tedy nebyla ještě před pandemií COVID-19. Teď můžeme najít u některých článků nebo webových stránek, že se zde jedná o fake news. Tuto práci ale nezvládne algoritmus sám a je zde potřeba člověk, který tyto články vyhodnocuje. Při dnešním počtu falešných zpráv na různá témata se nedá

takové množství kontrolovat. To znamená, že dost z těchto zpráv projde bez cenzury, a než na ně algoritmus přijde, tak se mohou rychle rozšířit. [1]

2.3.2 Špatné informace (misinformation)

Jedna z definic špatné informace je: „*Špatná informace je prosté sdělení, které je z nějakého důvodu nesprávné, ale není poznamenáno hanebným záměrem uvést publikum v omyl.*“ (Chandler and Munday, 2011, s. 390) Vznikají z neúmyslných lidských nebo strojových chyb předávané mezi nic netušícími jedinci. Nejedná se zde o nepravdivou informaci, která by měla za úkol ovlivňovat širší publikum, protože dezinformace, sloužící na ovlivňování, bývají většinou konzistentní s tím, co daná skupina považuje za pravdivé.

Špatné informace mohou být například zcela mylná tvrzení, o kterých se daná osoba domnívá, že jsou pravdivá. U tohoto typu je motivace sdílet nepravdivé informace neškodná, ale v konečném důsledku může napáchat stejné škody, jako jiné typy.

Tato forma se přenáší primárně ústně mezi lidmi nebo v komunikaci na sociálních sítích. Jedinci, kteří tuto nepravdivou informaci sdílejí často falešný obsah netvoří, spíše se snaží najít fakta a důkazy, nasvědčující pravdivosti dané informace, což ale také přispívá k jejímu šíření. „*Jednotlivci s větší pravděpodobností šíří dezinformace, které jsou v souladu se společenskými názory, ve srovnání se spolehlivými a platnými, ale nekonformními informacemi.*“ (Chandler and Munday, 2011, s. 391) Zde si můžeme všimnout, jak se špatná informace liší oproti podobným typům informací, jako je satira, kritika nebo parodie, které jsou založené na faktech. [1]

2.3.3 Fámy

Jedním z běžnějších zdrojů pro základ dezinformací jsou právě fámy. Na rozdíl od dezinformací nebo špatných informací, fámy mohou být šířeny bez přímého úmyslu oklamat publikum. Allport, G. a Postman, L. popsali ve své knize fámu jako „*specifický návrh víry, předávaný z člověka na člověka, obvykle ústně, bez přítomnosti bezpečných standardů důkazů*“. (Allport and Postman, 1965, s. 8, [11])

Pro Petersona a Gista je definice fámy „*neověřeným popisem nebo vysvětlením události kolujících od člověka k člověku a vztahujících se k objektu, události nebo problému veřejného zájmu*“. (Peterson and Gist, 1951, s. 159, [12])

Univerzální díky těmto definicím je, že fámy jsou nové informace, které jsou šířeny mezi jednotlivci za účelem přesvědčování ostatních o nějaké realitě, i když nepodložené žádnými důkazy. Fámy se jako ostatní šíří také mezilidskou komunikací. Jak řekl Kapferer, „*zvěsti se k nám vždy dostanou prostřednictvím přítele, kolegy nebo příbuzného, který sám nebyl přímým svědkem dané události, ale přítelem tohoto svědka.*“ (Kapferer, 1990, [13])

Tyto společensky rozšířené fámy netvrdí, že jde o nepravdivé informace, spíše se pokoušejí najít potenciální zdůvodnění a realitu v případech zranitelnosti a nejistoty. Jak poznamenal Kapferer, "*fámy se nevztahují od pravdy, ale spíše pravdu hledají.*" (Kapferer, 1990, [13]) Fámy spoléhají na předpoklad věrohodnosti, to znamená, že sdělují informace, které by lidem mohli přijít pravdivé nebo si budou přát, aby pravdivé byly. Pokud by se objevila výstřední fáma, tak se stejně najdou jednotlivci nebo skupina lidí, která jí bude věřit, například z hlediska víry. Fámy jsou tedy, dá se říci, subjektivní konstrukcí vnímané reality. [13]

2.3.4 Propaganda

Styl komunikace známý jako propaganda se používá k ovlivňování myšlení, pocitů a chování určitého publika. Vlády, náboženské instituce a další skupiny ji v minulosti používaly k šíření svého přesvědčení a k uchopení moci. Často se používá jako zbraň politické a sociální kontroly.

Propaganda má své kořeny v dřívějších civilizacích, kdy králové a náboženští představitelé propagovali své ideály a získávali loajalitu poddaných pomocí mnoha komunikačních prostředků, včetně umění a architektury. Ve snaze ovlivnit a ovlivňovat veřejné mínění po první světové válce vlády a další organizace ve 20. století proměnily propagandu v systematickou a vysoce rozvinutou metodu masové komunikace. [14]

Jedním z nejznámějších příkladů propagandy je používání plakátů, filmů a dalších druhů médií nacistickou diktaturou v Německu během druhé světové války. Tato média nacisté využívali k prosazování své antisemitské a pro árijské ideologie nadřazenosti a k mobilizaci podpory válečného úsilí.

Dalším příkladem propagandy je používání "velkých lží" politickými vůdci k ovlivňování veřejného mínění a prosazování svých cílů pomocí nepravdivých nebo přehnaných tvrzení.

To bylo nedávno pozorováno v zemích, jako je Rusko a Severní Korea, kde jsou státní média využívána k šíření falešných informací a podpoře ideologie vládnoucí vlády. [15]

Propagandu využívají podniky, včetně společností a reklamních firem k prodeji zboží a ovlivňování chování zákazníků. Někdy se označuje jako "komerční propaganda" a může se objevovat v podobě klamavé nebo podvodné reklamy, známých osobností podporujících výrobky a dalších médií. [16]

Přestože má propaganda mnoho špatných konotací, může být využívána i k dobrým účelům, například k prosazování sociálních a politických cílů, iniciativ v oblasti veřejného zdraví, kampaní na zvýšení povědomí o životním prostředí a dalších užitečných aktivit. Je však nezbytné rozlišovat mezi propagandou, která slouží těmto konstruktivním cílům, a propagandou, která slouží cílům škodlivým nebo klamavým. [17]

Závěrem lze říci, že propaganda je účinným prostředkem komunikace a ovlivňování, který v průběhu dějin využívalo několik uskupení k šíření svých ideálů a uchopení moci. Přestože může být využívána k dobrým účelům, je často spojována s negativními myšlenkami, jako je klamání a manipulace. Je nezbytné uvědomovat si existenci propagandy, kriticky posuzovat informace, které jsou nám nabízeny, a hledat alternativní zdroje informací, abychom se jí a jejím škodlivým účinkům mohli účinně bránit.

2.3.5 Hoax

Hoax stejně jako většina typů klamavých informací zažil svůj růst začátkem digitálního věku a v dnešní době se tento typ klamavé informace rozesílá dennodenně se stále stejně opakujícími se vzory. *„Hoax je zpráva, která se snaží šířit paniku, jejím úkolem je především vystrašit příjemce, donutit ho k unáhleným a často iracionálním reakcím“* (Policie ČR, [18])

Hoax nemusí být ovšem jenom nástrojem na šíření paniky, může být taky vykládán jako žert a forma satiry. Takže funguje jak pro vystrašení, tak pro pobavení daného publika. *„Druhy hoaxy mohou být poplašné zprávy, zábavné hoaxy, kanadské žertíky, smyšlené petice a výzvy, prosby o pomoc (fiktivní či často neaktuální), řetězové dopisy štěstí, pyramidové hry, nigerijské dopisy, scam apod.“* (Policie ČR, [18])

Pokud bychom se chtěli zaměřit na hoaxy v rámci kybernetické bezpečnosti, použijeme definici a ochranu proti hoaxům od stránky „Bud' Safe Online“, která spadá pod Avast Foundation. *„Hoax [houks] je podvodná, poplašná, a hlavně falešná zpráva, kterou někdo záměrně vytvořil. Mezi hoaxy se řadí poplašné zprávy upozorňující na falešné nebezpečí, různé vtipy, urban legends (městské legendy) nebo obyčejné podvody.“* (Sekal, 2020, [19])

Hoaxy většinou cílí na aktuální situace a témata, která jsou společností rozebírána. Díky tomu nabírají tolik na síle. Například za koronavirové pandemie vznikla spousta hoaxů, a to hlavně na zdravotnické rady, které měli údajně rozpoznat, jestli jste či nejste pozitivní bez jakéhokoliv testu. Rozpoznání hoaxů už není v dnešní době takový problém. Často takovéto zprávy mají společné dvě věci a to je 1) urgentnost a 2) potřeba rozesílat co nejvíce lidem. [19]

Jak už bylo řečeno hoaxy nejsou rozesílány jenom proto, aby nahnaly strach a rozšířily paniku. Občas se najdou i řetězové zprávy typu: *„Podívej se na tenhle dopis, byl vyslán Tobě pro štěstí. Originál je uložen u ženy z Anglie a obletěl celý svět devětkrát. Nyní bylo štěstí vysláno Tobě. Získáš štěstí do několika dnů po obdržení tohoto dopisu, ale musíš ho poslat dál. Nejde o žádný vtípek, poštou Ti přijde štěstí!!!!!!...“* (Dopis Štěstí, 2002, [20])

Můžeme namítat, že takovýto typ hoaxy přece nemůže ublížit, ale opak je pravdou, stejně jako u všech typů hoaxů je i tento nebezpečný ze dvou zásadních důvodů, na které je potřeba dbát z hlediska bezpečného „surfování“ na internetu. Prvním a zásadním důvodem je rozšiřování osobních údajů. Díky rozeslání hoaxy kamarádům nebo příbuzným odhalujeme jak svoji, tak ostatní emailové adresy. Nikdy nevíme, ke komu adresy doputují a také by se mohlo stát, že díky tomu vaši blízcí mohou být terčem phishingových útoků. Druhým důvodem je pak právě v některých případech rozesílání paniky, strachu a nejistoty. [19]

2.3.6 Konspirační teorie

Je velmi těžké uchopit a obecně definovat konspirační teorii. Stejně jako většina zmiňovaných typů dezinformací i tato je používána ve světě řadu let, ale díky rozšíření internetu, kde se můžou volně šířit jakékoliv informace, je možné zapříčinění růstu i tohoto typu. Podle slovníku Meriam Webster je konspirační teorie: *„teorie, která vysvětluje*

událost nebo soubor okolností jako výsledek tajného spiknutí obvykle mocných spiklenců.“
(Conspiracy theory, [21])

Většina z definic kolujících po internetu má pár společných vlastností a to je, že konspirační teorie jsou spiknutí a většinou za ně mohou mocní, jako například velké konglomeráty, politici, církevní hodnostáři atd. [22]

Není to tak, že by se ve světě spiknutí neděla a všechna šokující odhalení by byli pouze konspiračními teoriemi, ale o oficiálních odhaleních víme z vnitřních průmyslových dokumentů, vládních vyšetřování nebo od informátorů. Jednou ze zajímavostí na konspiračních teoriích je jejich přetrvávající síla v delším časovém horizontu, i když pro ně neexistují důkazy na jejich potvrzení. *„Tyto konspirační teorie jsou založeny na různých vzorcích myšlení, o nichž je známo, že jsou nespolehlivými nástroji pro sledování reality.“*
(S. Lewandowsky and J. Cook, 2020, [23])

Popularita konspiračních teorií může být zapříčiněna těmito faktory. 1) Pocit bezmoci, kde předpokládáme, že lidé, cítící se zranitelní nebo bezmocní, mohou mít větší náchylnost k propagování konspiračních teorií. 2) Konspirační teorie jsou dostatečným odůvodněním pro nečekané události, protože tyto teorie můžeme brát jako jistý obranný mechanismus, který lidem pomáhá vyrovnat se s danou situací. 3) Vypořádání se s hrozbami a nakonec 4) konspirační teorie jsou adekvátním nástrojem pro zpochybnění politiky hlavního proudu. [23]

Některé konspirační teorie mohou být velmi nebezpečné. Většinou se zaměřují na skupiny osob, kteří jsou vnímáni jako nepřátelé stojící za hrozbami, ať už jsou skutečné, nebo potenciální. Většina lidí, co šíří konspirace, jim opravdu věří a můžeme to v některých případech nazývat i kognitivní disonanci. Někteří cyničtí fanatici proto mohou šířit konspirační teorie, jenom aby mohli obětem ublížit. [24]

3. Úmysl dezinformace

Dezinformace má úmysl oklamat publikum. Znamená to tedy distribuci nepravdivých, chybných nebo zavádějících informací v úmyslném, záměrném nebo účelovém úsilí uvést v omyl, oklamat nebo zmást. Někdy je zdroj dezinformace uznán, můžeme tomu říkat

„otevřená dezinformace“, která se občas skrývá neposkytnutím žádné identifikace nebo pomocí poskytování zavádějící identifikace.

Jednotlivci se dopouštějí lži, protože tvrdí, že dezinformace jsou pravdivé a snaží se o tom přesvědčit co nejvíce lidí, aby ho následovali jako „stádo“. V případě dezinformací motivy, které mají sklon ke lhaní (jako je zachování vztahu, zatajení aféry nebo zajištění půjčky) jsou obvykle nahrazovány jinými často politickými nebo zlověstnými cíli. [25]

4. Šíření dezinformace

V dnešní době je velmi velký počet způsobů, jak šířit dezinformaci. V naší práci máme zmíněné tři, které můžeme považovat v dnešním světě za nejrozsáhlejší, podle toho, na jakou skupinu lidí potřebuje dezinformace cílit.

4.1 Řetězové e-maily

Řetězové e-maily jsou v informační době poměrně zastaralým způsobem, jak šířit dezinformaci. Podle výzkumu „Starci“ v roce 2017 jsou nejvíce zasaženi senioři nad šedesát pět let. Řetězové e-maily primárně těží z provázanosti mezi odesílatelem nebo příjemcem. Senioři si moc neověřují informace, které čtou, proto, když jim e-mail pošle bývalý kolega z práce nebo kamarád, tak to hraje významnou roli při nabrání síly u takové dezinformace, špatné informace nebo propagandy. [26][27]

Zdá se to jako neškodný typ přenášení dezinformace, které nemohou v lidech vyvolat žádné větší akce. Výjimkou byl senior Jaromír Balda, který byl v roce 2017 odsouzen za teroristický útok jako první v České republice. Řetězové e-maily ho ovlivnily natolik, že je sám psal a rozesílal. Zároveň se tak bál migrační krize, která byla v dezinformačních e – mailech popsána jako konec světa, že dvakrát pokácel strom na železniční trať, čímž chtěl fingovat teroristický útok islamistů. Na konec rozhovoru sdělil, že po příchodu z vězení již v rozesílání nepokračuje. [28]

4.2 Sociální sítě

Příchod internetu přišel jako požehnání pro společnost a jeho postupné přijetí má za výsledek propojenější svět. Problém s internetem je, že je úspěšně zneužíván. Internet nám poskytuje rychlé šíření informací a v literatuře je označována jako „informační dálnice“.

Pozitivní dopad je velký, většině jednotlivců se díky němu zvýšilo podvědomí o globálních problémech včetně klimatické změny a plastového znečištění. Toto podvědomí poté vyústilo v pohyby zaměřené na braní akce. Všechno tohle je založeno na jednotlivém předpokladu, že informace dostupné lidem jsou skutečné a nejsou navrženy tak, aby zaváděly. Dezinformace a fámy se na platformách pro zasílání zpráv, jako je WhatsApp a Facebook, šíří jako divoký požár. Se zvyšujícím se používáním chytrých telefonů se stávají mezi důvěřivou veřejností dezinformace standardem, podle kterého si vytvářejí názory a podnikají kroky v dalším šíření. [29]

V odborném výzkumu z Ameriky bylo obsaženo, že díky stálému vývoji techniky a sociálních platforem je hrozně jednoduché dezinformace nejen šířit, ale i vytvářet. Dezinformace se v dnešní době mohou projevovat na sociálních sítích jako texty, videa, obrázky, které jsou záměrně upraveny. Někdy je upravují lidé, jindy stroje, občas je to dokonce kombinace obojího. *„Díky tomu je proces detekce složitější, protože většina detekčních mechanismů předpokládá nějaký model generování.“* (Shu et al., 2020, [29])

Je tedy vidět, že na sociálních sítích se jedná o daleko větší problém než u e-mailového přenosu. Díky jednoduchosti a různým formám, jak mohou dezinformace vypadat se jejich šíření a tvoření může stávat nezvladatelným. Na sociálních sítích sice fungují boti na detekování takového obsahu podle nějakých parametrů, ale pokud se dají dezinformace tvořit jednoduše a vždy máte jistotu, že tomu někdo uvěří, mohlo by to vést do bodu, kdy nikdo nebude vědět, co je pravda a co je lež.

4.3 SMS zprávy

Dezinformací šířených přes SMS zprávy není jako takových mnoho. Můžeme si definovat, že klasických dezinformací, podle kterých si máme tvořit názor moc není, ale například phishingových útoků se přes SMS dělá hodně. Phishingový útok funguje na bázi toho, že útočník rozešle zprávy na mobily různých uživatelů, ve kterých žádá citlivé údaje k platebním kartám a vystupuje pod jménem banky příjemce. Poté, co příjemce klikne na pochybný odkaz a zadá údaje o kartě, tyto údaje dále neputují k bance, ale k útočníkovi. Poslední dobou se tento fenomén rozmáhá více a více, protože dříve fungoval velmi dobře jenom na e-mailu. Kamil Kopecký uvádí, jak tento „smishing“ rozpoznat.

1. „SMS obsahuje chyby, naznačuje, že by mohlo jít o strojový překlad zprávy z cizího jazyka.
2. SMS obsahuje výzvu k přihlášení se k našemu bankovnímu (či jinému účtu) a odkazy, které vedou na podvržené stránky bankovní instituce. Ty nás pak vyzývají k zadávání citlivých údajů (osobních údajů, PINů, detailů k naší platební kartě apod.).
SMS využívají klasické phishingové legendy, např. vaše karta byla zablokována, pro odblokování se přihlaste zde, jinak přijdete o finance. Názvy stránek mají podezřelé adresy (např. koncovky .info, v názvu slovo bezpečnost, bezpečnostní apod.). Pokud se pokusíte přihlásit pod svými přihlašovacími údaji, dorazí na váš telefon přihlašovací kód, pod kterým se máte na stránky přihlásit. Jde však o kód, který umožní přístup do skutečného internetového bankovníctví u vaší banky.
3. SMS zprávy obvykle obsahují odkazy, které jsou vytvořeny tzv. zkracovači - tj. například <http://goo.gl/> či <http://bit.ly/>. Na první pohled pak nevidíte, kam ve skutečnosti vedou.
4. SMS obsahují zprávy o tom, že jste např. vyhráli v soutěži (přestože jste se do soutěže nepřihlásili) a vyzývají k potvrzení vaší výhry (opět přes odkaz).“ (Kopecký, 2022, [30])

Takže i tyto phishingové útoky se dají pokládat za dezinformace, protože se z nějaké lži snaží dezinformátor udělat pravdu a podsunout ji uživateli. Dalším problémem, který se může naskytnout v rámci dezinformačních kampaní po SMS zprávách, je rozšíření paniky. Krásný příklad byl v únoru roku 2022, kdy v České republice kolovala dezinformační SMS s předvoláním od Ministerstva obrany, vyzývající občany, kteří díky zprávě byli v nejistotě a začínala se postupně tvořit panika, kterou naštěstí v zárodku zarazilo právě Ministerstvo obrany. [30]

5. Co je pravda?

Pravda je jedním z největších témat filozofie. Pro tuto práci hraje toto téma velkou roli, a to hlavně při boji se zmiňovanými dezinformacemi. V dnešní době máme přístup k takové spoustě informací, že pro některé odpadá povinnost hledat, jestli jsou pravdivé či ne. Díky tomu, co každý den vidíme ve zprávách, na internetu, co nám říkají naši známí

a příbuzní musíme každý den ze zpracovaných informací, které přijmeme, určit, co je pravda a co není a na tom stavět naše další názory a postoje.

Definice moderní filozofie zděděná od středověkého aristotelismu probíhala v následující linii: „Pravda je shoda myšlenky s jejím předmětem“. Většina raně novověkých filozofů od Descarta po Kanta tvrdila, že přijímají toto tvrzení jako definici pravdy. Někteří si ale stěžovali, že v terminologii samotné, která byla zděděná ze středověkého aristotelismu je pouze nominální „definice“, odhalující význam slova „pravda“ a ne „skutečná“ definice, odhalující podstatu pravdy. [31]

Hlavním problémem v tomto ohledu je nabídnout faktickou teorii o tom, v čem spočívá pravda sama o sobě neboli hledat povahu pravdy. „*Problémem není to: Je pravda, že existuje mimozemský život? Problémem je: Co to znamená, když řekneme, že je pravda, že existuje mimozemský život?*“ (Dowden and Swartz, [32])

Tři nejrozšířenější současné teorie pravdy jsou: 1. teorie korespondence; 2. sémantická teorie Tarského; a 3. deflační teorie Fregeho a Ramseyho. Konkurenčními teoriemi jsou 4. koherenční teorie, a 5. pragmatická teorie.

5.1 Teorie korespondence

Pravda je podle korespondenční teorie pravdy otázkou, nakolik výrok nebo tvrzení odpovídá skutečnosti. V souladu s touto myšlenkou je pravda vlastností výroku a výrok lze považovat za pravdivý pouze tehdy, pokud správně vystihuje stav vesmíru.

Starořecký filozof Aristoteles byl jedním z prvních zastánců korespondenční teorie pravdy. Aristoteles ve své knize *Metafyzika* tvrdí, že o pravdivosti výroku rozhoduje jeho shoda se skutečností. Píše, že „*řici o tom, co je, že není, nebo o tom, co není, že je, je nepravdivé, zatímco řici o tom, co je, že je, a o tom, co není, že není, je pravdivé.*“ (Aristotle, 1005b25-1005b30, [33])

Dalším významným zastáncem korespondenční teorie pravdy je filozof Bertrand Russell. Russell ve své knize „*Problémy Filozofie*“ tvrdí, že výrok může být pravdivý pouze tehdy, pokud odpovídá skutečnosti, a že pravdivost je určena tím, jak dobře odpovídá skutečnosti. „*Pravdivost propozice spočívá v její shodě s fakty.*“ (Russell, 1912, s. 109, [34])

Třetím zásadním zdrojem pro korespondenční teorii pravdy je filozof Alfred Tarski. Formální formulaci korespondenční teorie pravdy, podle níž je výrok pravdivý tehdy a jen tehdy, pokud odpovídá tomu, jak se věci ve skutečnosti mají, Tarski teorii rozvinul ve své známé práci "The Concept of Truth in Formalized Languages". Tarski píše: „*Věta je pravdivá tehdy a jen tehdy, když stav věci označený větou je totožný se stavem věci označeným kritériem pravdivosti.*“ (Tarski, 1936, s. 6, [35])

Podle obecně přijímané korespondenční teorie pravdy je tedy o tom, zda je něco pravdivé, rozhodující shoda mezi výrokem nebo tvrzením a skutečností. Tento pohled tvrdí, že výrok lze považovat za pravdivý pouze tehdy, pokud správně vystihuje stav světa. Korespondenční teorie pravdy, která má svůj původ ve starověké řecké filozofii, má dlouhou historii a byla rozšířena a zdokonalena mysliteli, jako jsou Aristoteles, Bertrand Russell a Alfred Tarski.

5.2 Sémantická teorie Tarského

Sémantická teorie vznikla od významného logika dvacátého století Alfreda Tarského. Jeho problematice teorie pravdy se věnovaly dvě práce. První prací je „The Concept of Truth in Formalized Languages“ z roku 1933. Tato práce se ovšem nijak moc nezaryla do povědomí filozofů z hlediska její přílišné techničnosti. Tarski prezentoval svoje výsledky ještě jednou a kromě teorie pravdy se navíc zabýval sémantikou, což je „*nauka o významu výrazů z různých strukturních úrovní jazyka.*“ (Sémantika, [36])

Podle Tarského je pravdivost výroku spíše vlastností toho, jak se spojuje s vnějším světem než vlastností samotného výroku. Věta je pravdivá tehdy a jen tehdy, když odpovídá tomu, jak se věci ve světě mají. Teorie, kterou Tarski vytvořil, navazuje na jeho dřívější práce o formálních jazycích a matematické logice.

Základem Sémantické teorie je představa, že jazyk se skládá z výrazů, které odkazují na věci a myšlenky ve vnějším světě. Pro ilustraci: věta "Obloha je modrá" odkazuje jak na oblohu, tak na modrou barvu. Podle Tarského, abychom mohli posoudit, zda je věta pravdivá, musíme nejprve zjistit její význam a teprve poté zkoumat, zda odpovídá skutečnosti. [37]

V teorii se také objevila myšlenka „modelu“ jazyka. Model je soubor položek, které odpovídají věcem a myšlenkám, jež jazykové výrazy odvozují. Jako model pro výrok "Obloha je modrá" by například sloužila množina všech položek oblohy a množina všech položek modré barvy. Tarski bral výrok v modelu jako pravdivý tehdy a jen tehdy, když přesně popisuje, jak se věci ve skutečnosti mají.

Jednou z největších idejí sémantické teorie je protiklad mezi objektovým jazykem a metajazykem. Jazyk, který nás zajímá, se nazývá objektový jazyk a metajazyk je jazyk, který používáme k diskusi o objektovém jazyce. Jako příklad můžeme uvést, že pokud studujeme český jazyk, je objektovým jazykem čeština a jako metajazyk můžeme použít češtinu nebo jiný jazyk, abychom o češtině diskutovali.[38]

Okolnosti, za kterých je věta v určitém modelu pravdivá, se nazývají pravdivostní podmínky. Pojem pravdivostních podmínek je v Sémantické teorii klíčový. Například existence objektu v modelu, který odpovídá obloze a vlastnosti tohoto objektu odpovídající modré barvě mohou sloužit jako pravdivostní podmínky pro výrok "Obloha je modrá".

Dále v Tarského teorii byla také zavedena myšlenka rekurzivních definic. Definice, které na sebe odkazují v rámci jiné definice, se nazývají rekurzivní definice. Tarski definoval pravdivost výroků ve formálním jazyce pomocí rekurzivních definic. Iterativně formuloval pravdivost složitějších vět z hlediska pravdivosti jejich složek poté, co nejprve určil pravdivost atomických výroků z hlediska objektů a vlastností, na které odkazují. [39]

Sémantická teorie pravdy Alfreda Tarského je na závěr klíčovým příspěvkem k logice a filozofii. Kromě toho, že Tarski zavedl řadu významných pojmů, vysvětluje, co znamená, že je výrok v určitém jazyce pravdivý. Současné diskuse o povaze pravdy a spojení jazyka s vnějším světem jsou Tarského tezemi nadále významně ovlivňována.

5.3 Koherenční teorie

Koherenční teorie je „*teorie, podle které je vrcholným kritériem pravdy soulad všech jejích jednotlivých částí mezi sebou a ze zkušeností – v kontrastu s teorií korespondence.*“ (Coherence theory, [40])

Jak korespondenční, tak sémantická teorie pravdy společně vysvětlovaly pravdivost propozice jako vztah mezi touto propozicí a vlastnostmi nebo událostmi ve světě. Koherenční teorie naproti tomu vysvětlují pravdivost propozice jako vztah mezi touto propozicí a jinými propozicemi. [32]

Ačkoliv koherenční a korespondenční teorie jsou v rámci vnímání pravdivosti propozice zásadně protichůdné, obě představují věcné pojetí pravdy, na rozdíl od deflační teorie. „*To znamená, že na rozdíl od deflačních teorií obě teorie, koherenční i korespondenční, zastávají názor, že pravda je vlastnost propozic, kterou lze analyzovat z hlediska druhů pravdivostních podmínek, které propozice mají, a vztahů, v nichž propozice vůči těmto podmínkám stojí.*“ (Young, 2018, [41])

Teorie koherence je velmi cenná, protože nám pomáhá odhalit, jak docházíme k pravdivým tvrzením, k našemu poznání, což může znamenat rozebírání výroků do úplného detailu za účelem zjištění pravdivosti propozice. Pro lepší pochopení fungování a smyslu koherenční teorie uvedli B. Dowden a N. Swartz dobrý příklad, ve kterém rozebírají tvrzení opilého řidiče "Na dálnici před námi tančí růžoví sloni". [32]

„1) *Sloni jsou šedí*

2) *V této lokalitě se sloni nevyskytují*

3) *Nikde poblíž se nenachází zoologická zahrada ani cirkus*

4) *Je známo, že u silně intoxikovaných osob se vyskytují halucinace.*“ (Dowden and Swartz, [32])

Tyto čtyři důvody jsou logické, ale tím nejdůležitějším důvodem, proč opilcovo tvrzení odmítnout je, že všichni ostatní v okolí tvrdí, že žádné růžové slony neviděli. Podstata v tomto příkladu, že opilcovo tvrzení není v souladu s mnoha dalšími tvrzeními, kterým věříme a máme dobrý důvod, je nezamítat. Takto to funguje i v koherenční teorii, kde se pravdivost propozice porovnává s množinou koherencí již přijatých propozic. [42][43]

5.4 Pragmatická teorie

Významný představitel pragmatické teorie je americký psycholog William James, který ve své knize „Pragmatismus Nové jméno pro staré způsoby myšlení“, obhájí a vysvětluje vše o této teorii. Pravda je podle slovníku vlastností některých našich idejí. Znamená tedy jejich „shodu“ stejně jako nepravda „neshodu“ se skutečností. Problém nastává, když se zabýváme významem pojmů, jako je „souhlas“ a „skutečnost“, které s definicí pravdy podle slovníku souvisí. Pěkná představa je, že pravdivá idea musí kopírovat svoji realitu a naše pravdivé představy o smysluplných věcech je opravdu kopírují. *„Zavřete oči a myslte na podivné hodiny na stěně, a dostanete právě takový pravdivý obraz či kopii jejich ciferníku. Ale vaše představa o jeho "fungování" (pokud nejste hodinář) je mnohem méně kopií, přesto projde, protože se nijak nedostává do rozporu se skutečností“* (James, 1928, [45])

Vyskytuje se zde problém s kopírováním reality, protože pokud nejsme v některých případech schopni kopírovat předmět, jaká je potom shoda s tímto předmětem? Velkým předpokladem je zde vykládání pravdy jako inertního statického stavu. Znamená to tedy, že pokud máme o něčem pravdivou představu, je konec a měli bychom být ve stabilní rovnováze. [45]

Pragmatismus si naproti tomuto klade otázky zaměřené právě na užitek což znamená, *„jaké zkušenosti se budou lišit od těch, které bychom získali, kdyby toto přesvědčení bylo nepravdivé? Jaká je zkrátka peněžní hodnota pravdy z hlediska zkušenosti?“* (James, 1928, [45]) V případě položení těchto otázek pragmatismus vidí odpověď. *„PRAVDIVÉ MYŠLENKY JSOU TY, KTERÉ SI MŮŽEME OSVOJIT, VALIDOVAT, POTVRDIT A OVĚŘIT. NEPRAVDIVÉ IDEJE JSOU TY, KTERÉ NEMŮŽEME.“* (James, 1928, [45])

Pragmatická teorie pravdy nám tedy říká, že propozice je pravdivá, pokud je užitečné jí věřit. Pragmatici věří, že užitek je základním znakem pravdy. Znamená to tedy, že pokud pravdivost propozice je pro nás nějakým způsobem užitečná a vede k našemu úspěchu, měli bychom jí věřit. Problémy zde vznikají podobně jako u koherenční teorie. Pro někoho může být premisa pravdivá, protože mu přináší užitek, ale pro někoho jiného to může být

naopak. Zároveň může být přesvědčení bezkonkurenčně užitečné, ale podle jiných kritérií jsou hodnocena jako objektivně nepravdivá. [32] [46]

Příklady jsou zde obtížné, ale dá se najít pro potřeby jednoduchého vysvětlení. Dowden a Swartz ukazují smysl a nedostatky pragmatické teorie v příkladě víry v boha podle slov Sigmunda Freuda. „Freud například říkal, že mnoho lidí, aby se vyhnuli zoufalství, potřebuje věřit, že existuje bůh, který na všechny dohlíží. Podle jedné verze pragmatické teorie je tato propozice pravdivá. Pro jiné osoby však nemusí být užitečné věřit téže propozici. Byli by zdrzeni, kdyby věřili, že existuje bůh, který na každého bedlivě dohlíží.“ (Dowden and Swartz, [32])

Stejně jako jakákoliv zde rozebíraná teorie, i pragmatismus může být zajímavým nástrojem na rozlišení pravdy od nepravdy. To, co je pravdivé by přeci mělo mít pro nás v životě předvídatelné důsledky. Abychom dokázali určit, co je skutečné a co ne, dávalo by smysl zaměřit se na to, co funguje. Není to ovšem to samé, jak popisoval pragmatickou teorii právě William James. [46]

5.5 Deflační teorie

Všechny dosud diskutované teorie pravdy měli společný předpoklad, že propozice je pravdivá právě případě, že má tuto vlastnost – shodu s fakty, jazykově správná, spadající do koherenční množiny nebo přinášející nějaký užitek. Deflační teorie tento předpoklad naprosto popírají. Teorie zatím probrané měly vždy podobné variace, které vystupovaly pod jiným autorem, ale myšlenka zůstala velmi podobná, proto jsme se jimi ani nezabývali. Deflační teorie se skládá ze tří hlavních teorií, které se od sebe liší. Jedná se teorii redundance, performativní teorie a prosentenciální teorie pravdy. Všechny si v práci obecně vysvětlíme pro lepší pochopení problematiky deflační teorie. [32]

5.5.1 Teorie redundance

Podle filozofické teorie zvané Redundanční teorie pravdy je idea pravdy redundantní. Tento názor tvrdí, že vzhledem k tomu, že pravda nepřináší do výroku žádnou další informaci nebo obsah, je zbytečné ji používat. Teorie redundance pravdy vychází z představy, že k prokázání pravdivosti výroku stačí říci, že se shoduje se skutečností.

Filozof Frank Ramsey je významným zastáncem teorie redundance pravdy. Ramsey ve své knize "Facts and Proposition" tvrdí, že prohlášení propozice odpovídá faktům, představuje pravdu a pojem pravdy je zbytečný, protože toto tvrzení lze vyslovit, aniž bychom použili termín "pravdivý".

Podle Ramseyho je tvrzení, že propozice odpovídá faktům, pojmem pravdy a toto tvrzení nemusí obsahovat výraz "pravdivý". Užívání pojmu pravdy je tedy pouhou záležitostí jazykové konvence a k našemu chápání skutečnosti nic nepřidává.

Teorie redundance pravdy má důležité důsledky pro naše chápání pravdy a jazyka. Podle tohoto názoru není pravda samostatnou vlastností reality, ale jde pouze o shodu propozice se skutečností. Používání pojmu pravdy nepřidává k našemu chápání skutečnosti žádnou novou informaci ani obsah a je pouze záležitostí jazykové konvence. [47]

Na závěr můžeme říci, že teorie redundance pravdy nabízí minimalistický pohled na povahu pravdy. Tento pohled zpochybňuje tradiční pohled na pravdu jako vlastnost reality a namísto toho tvrdí, že pravda je prostě záležitostí tvrzení o shodě propozice s fakty. Redundanční teorie pravdy poskytuje úspornější chápání pravdy a má důležité důsledky pro naše chápání jazyka a reality.

5.5.2 Performativní teorie

Performativní teorie pravdy zdůrazňuje význam jazyka a řečových aktů při posuzování pravdivosti tvrzení. Vyplývá z ní, že pravdivost výroku závisí nejen na tom, jak přesně vystihuje skutečnost, ale také na výsledcích, které má. Filozofové jako J. L. Austin a Paul Grice tento přístup k pravdě, který má kořeny v pragmatismu a teorii řečových aktů, zdokonalili a doplnili.

J. L. Austin ve své slavné knize "How to Do Things with Words" tvrdí, že výroky jsou nejen reprezentací vnějšího světa, ale také akcí, která má své důsledky. Podle Austina je „*vyslovení věty obecně využíváno spíše k provedení nějakého mluvniho aktu než k popisu nějakého stavu okolností.*“ (Austin, 1962, s. 1, [48]) Podle tohoto pohledu závisí pravdivost výroku jak na jeho správnosti, tak na výsledcích, které generuje. Pokud tvrzení podněcuje k úspěšnému jednání a dosažení cílů, je považováno za pravdivé.

Podobně argumentuje i Paul Grice ve své knize "Meaning", kde tvrdí, že význam výpovědi závisí kromě použitých slov také na záměrech a cílech mluvčího. Význam je podle Grice to, „*co mluvčí vkládá do svých slov tím, jak je používá, nikoli něco, co jim přikládá.*“ (Grice, 1989, s. 45, [49]) Pravdivost výroku podle Grice závisí nejen na jeho správnosti, ale také na schopnosti mluvčího dodržet závazky a implikace, které z výroku vyplývají.

Z performativní teorie pravdy se můžeme hodně naučit o tom, jak lépe porozumět poznání a komunikaci. Podle tohoto pohledu závisí poznání kromě přesného zobrazení skutečnosti také na schopnosti člověka smysluplně jednat. Komunikace zahrnuje kromě výměny informací také vytváření sdíleného porozumění a koordinaci jednání. [48][49]

Performativní teorie pravdy, která zdůrazňuje význam jazyka a řečových aktů při posuzování pravdivosti výroku, poskytuje dynamický a participativní pohled na povahu pravdy. Tento přístup zdůrazňuje dynamický a neustále se vyvíjející aspekt pravdy jako výsledku našich výroků a jednání, což zpochybňuje tradiční představy o pravdě jako neměnném a objektivním atributu skutečnosti.

5.5.3 Prosentenciální teorie

Prosentenciální teorie pravdy je myšlenkový směr, který klade důraz na to, jak kontext a použití ovlivňují pravdivost výroku. Tato teorie tvrdí, že vhodnost výroku v konkrétní situaci určuje, zda je výrok pravdivý, spíše, než že by pravda byla konstantní, objektivní vlastností reality.

Filozof Robert Brandom je zastáncem prosentenciální teorie pravdy. Ve své knize "Making it Explicit" Brandom tvrdí, že pravda je otázkou vhodné asertability neboli schopnosti výroku být použit k vyvození závěrů a k podpoře jiných tvrzení. Brandom píše, že „*pravda je otázkou vhodného použití vět k vyvozování závěrů a k nabízení důvodů pro to, čemu věříme*“. (Brandom, 1994, s. 64, [50])

Podle Brandoma závisí pravdivost výroku na kontextu, v němž je použit. V jedné situaci může být výrok přesný, ale v jiné situaci nepřesný. Kontext nabízí rámec pro posouzení, zda je výrok vhodný pro chování a normy komunity, která výrok používá, utvářejí standardy pro posuzování pravdivosti.

Prosentenciální teorie pravdy má také významné důsledky pro to, jak chápeme referenci a význam. Tato perspektiva tvrdí, že význam pojmu je určen jeho použitím v inferenčních a zdůvodňovacích aktech, nikoli jeho definicí nebo vztahem k vnější realitě. Podle této perspektivy souvisí reference spíše s tím, jak je výraz použit v určité situaci než s tím, jak se vztahuje k vnější realitě. [50]

Prosentenciální teorie pravdy dodává kontextově citlivé chápání povahy pravdy. Namísto zdůrazňování významu kontextu a použití při hodnocení pravdivosti výroku je tato perspektiva v rozporu s konvenčními představami o pravdě jako pevné a objektivní charakteristice skutečnosti. Prosentenciální teorie reality nabízí flexibilnější a komplexnější pojetí pravdy a má významné důsledky pro to, jak interpretujeme reference a významy.

5.6 Problém symetrie

V této části si rozebereme článek od behaviorálního ekonomy Jana Kulveita, který ukazuje problematičnost a relativitu pravdivosti informování o koronaviru.

Pojem "symetrie problému" odkazuje na myšlenku, že když jsou dvě strany v konfliktu, často se na problém dívají z různých perspektiv. To může vést k situaci, kdy strany mají odlišné cíle a přání, což vede k obtížím při hledání řešení, které by uspokojilo obě strany.

Známa hra „věžňovo dilema“ je jednou z ilustrací symetrie problému. V tomto scénáři jsou zadrženy dvě osoby, které jsou drženy v různých místnostech. Jsou informováni, že každý z nich dostane krátký trest, pokud budou oba mlčet. Pokud se však jeden z nich přizná, zatímco druhý ne, dostane ten, který se přizná, podstatně nižší trest než ten druhý. Pokud se oba přiznají, obdrží každý z nich mírný trest.

Problémem této situace je, že nejlepší postup každé osoby závisí na postupu druhé osoby. Obě strany vyhraji, pokud budou spolupracovat a zachovají mlčení. Pokud však jedna osoba zhřeší a přizná se k tomu, je to spíše v její prospěch než ve prospěch druhé osoby. Ačkoli by tedy spolupráce byla výhodná pro obě strany, každý jednotlivec je motivován k přeběhnutí.

Problém „principal-agent“ je další ilustrací symetrie problémů. V tomto případě je zaměstnanec (agent) najat zadavatelem (the principal), aby splnil určitý úkol. Aby zajistil, že se zaměstnanec bude chovat v nejlepším zájmu zaměstnavatele, musí se zaměstnavatel spolehnout na stimuly, protože není možné sledovat chování zaměstnance z první ruky.

Problémem této situace je, že zaměstnanec může mít jiné preference a cíle než společnost. Zaměstnanec by například mohl upřednostnit vlastní pohodlí a volný čas před optimální produkcí. Aby bylo zajištěno, že se zaměstnanec bude chovat v nejlepším zájmu zaměstnavatele, musí podnik poskytnout stimuly, které jsou v souladu s cíli zaměstnance.

Obecně může symetrie problému ztěžovat nalezení řešení, která jsou přijatelná pro všechny strany konfliktu. Pro překonání této překážky je zásadní porozumět různým pohledům a cílům jednotlivých stran, stejně jako najít podněty, které tyto cíle podporují. Nalezení řešení, které bude vyhovovat všem zúčastněným, může být díky tomu proveditelné.

[51]

5.6.1 Problematika přesvědčování o jiných názorech

Scott Alexander se ve svém textu "Guided by the Beauty of Our Weapons" zabývá problematikou online sporů a jejich možným dopadem na společnost. Tvrdí, že to vede k rozpadu komunikace a nárůstu antagonismu, protože lidé často příliš lpí na svých vlastních názorech a rychle odmítají názory ostatních.

Skutečnost, že se lidé často zapojují do „kmenového signalizování“, jak to Alexander nazývá, je jedním z hlavních problémů online bojů. Jedná se o přijímání silných názorů na rozdělující otázky ve snaze vyjádřit podporu určité organizaci nebo filozofii. Tento druh signalizace však může být škodlivý, protože brání dialogu a ztěžuje jednotlivcům pochopení různých názorů.

Dalším problémem je převaha „motivovaného skepticismu“, jak jej Alexander označuje, v internetových debatách. To znamená, že k důkazům a argumentům, které zpochybňují vlastní přesvědčení, přistupujeme skepticky, zatímco důkazy, které toto přesvědčení

potvrzují, přijímáme bez pochybností. Takové myšlení může být škodlivé, protože brání lidem brát v úvahu různé perspektivy a může posilovat vlastní předsudky.

Alexander tvrdí, že k řešení těchto problémů je třeba, aby se lidé účastnili přínosnějšího online dialogu. To znamená být připraven vyslechnout si názory ostatních, brát v úvahu různé názory a být otevřený změně vlastních názorů na základě nových informací. Lidé musí být také připraveni vést zdvořilý dialog a zdržet se osobních útoků a jiných forem kritiky.

Alexanderův článek obecně zdůrazňuje význam uctivé a konstruktivní online diskuse. Produktivnější a harmoničtější společnost můžeme vybudovat, když budeme otevření naslouchat tomu, co říkají ostatní lidé, a budeme brát v úvahu jiné názory. K tomu však musíme být připraveni odložit své předsudky a vést zdvořilou konverzaci, i když s něčím nesouhlasíme. [52]

6. Ochrana proti dezinformacím

Ochrana proti dezinformacím je v dnešním světě velmi podstatná. Ověřování informací patří k jednomu z úkolů fungování na internetu. Pokud bychom porovnávali začátek pandemie spojenou s onemocněním COVID-19, zjišťujeme, že v prvním týdnu roste zájem o seriózní zprávy a neověřený obsah jde stranou. Po pár týdnech se ale objevila kvanta konspiračních teorií, kterým lidé věřili bez toho, aby si je ověřili. Díky tomu také dezinformace převzaly iniciativu v této pandemii a podle toho také vypadal průběh krize. *„Důkladné poznání dezinformací a mechanismů, které jejich šířitelé používají, nás může vůči nim učinit odolnějšími.“* (Valůch, 2020, [53])

Je potřeba se učit mediálnímu vzdělávání skrze poznávání fungování jak seriózních, tak dezinformačních medií. Může nás tak postupně učinit schopnějšími rozeznávat spolehlivé zdroje od nespolehlivých, zprávu od názoru, důkaz od fabulace. Valůch ve své „dezinformační dezinfekci“ uvádí, jak si ověřit informace pomocí základů posuzování důvěryhodnosti v pěti jednoduchých otázkách.

První otázkou se snažíme identifikovat původce sdělení. Vyhledáme si tedy autora nebo tvůrce sdělení. K autorovi budeme hledat další doplňující informace, abychom zjistili, kdo

je tento člověk. Poslední, čím se chceme v první otázce zabývat je fakt, kdo má kontrolu nad vznikem a šířením informace.

Druhá otázka, kterou bychom využili, už se zabývá samou podstatou sdělení. Přečteme si článek a zjistíme, co je jeho obsahem. Dále identifikujeme, jaké názory či hodnoty jsou ve sdělení přítomny. Poté následuje důležitý krok, na který většina lidí zapomíná a to je ověřit si, jestli sdělení má pod sebou nějaké zdroje. Pokud není zdroj obsahem sdělení, usilujeme o to zjistit, jakým způsobem se budou dát informace v daném sdělení někde ověřit.

Po prostudování obsahu a odhalení případných zdrojů definujeme, na jakou cílovou skupinu sdělení směřuje. Podstatné také je, stanovit jakým způsobem se sdělení k příjemcům dostává a jak se případně šíří. Šíření dezinformace se v této práci důkladně probíralo, takže budeme schopni ze sdělení jasně vyselektovat, o jaký druh se jedná. Zabýváme se i přímo příjemci, konkrétně, jak by mohlo toto sdělení ovlivnit jejich další postoje, názory nebo chování.

Když už máme zjištěného autora, obsahovou stránku a cílovou skupinu, jak psychologicky, tak demograficky, můžeme pokračovat na vizuální stránku sdělení. Ústřední otázkou této části je, jak se sdělení snaží upoutat pozornost. Můžeme si pod tím představit sdělení, které je pěkně nastylizované, roztríděné do odstavců, používající dobrá slova a sdělení dává smysl. Na druhé straně si představme prostý text s jenom velkými písmeny a velkou spoustou vykřičníků, kde všechny části sdělení jsou zbarvena červeně. U tohoto příkladu bychom asi dokázali dát dohromady, jak se snaží každé ze sdělení upoutat pozornost. S upoutáním pozornosti souvisí i jazyk a audiovizuální forma. Proč je právě v takovéto formě a jak ovlivňuje sdělení příjemcovi emoce.

Poslední otázkou zjišťujeme, proč bylo sdělení vytvořeno. Za jakým účelem bylo potřeba toto sdělení posílat do světa. Sdělení se může snažit pomoci nebo zbytečně rozsévat paniku mezi lidmi. Musíme si také určit, kdo by mohl mít případný prospěch či užitek ze sdělení, abychom lépe identifikovali, proč bylo sdělení vůbec vytvořeno. [53]

Díky těmto otázkám jsme schopni identifikovat dezinformace na denní bázi, kterých je na internetu plno, takže nám to pomůže k základnímu rozřazení. Problém ale nastává

v momentě, kdy musíme poznat dezinformace v odborných studiích. Většinou jde o téma, které neznáme do podrobností, což způsobuje větší náchylnost k důvěře. Pokud bychom zůstali u koronavirové pandemie, tak těchto „studií“ se objevovala celá řada. V rámci ochrany proti dezinformacím si musíme uvést, jak rozpoznat vědecký přístup a jak neuvěřit dezinformacím v odborných tématech.

6.1 Dezinformace v odborných tématech

V rámci odborného tématu musíme spoléhat na práci a tvrzení seriózních vědců. Vědecká komunita je velmi početná a vůči sobě kritická. Je možné, že se občas dopustí omylu, nicméně je velmi těžké si představit, že by se celá tato komunita podílela na zatajování faktů. Snažme se důvěřovat odborným tématům založených na ověřených faktech. Velkým problémem u těchto studií je, že je pomalá, zvláště v době rychle vyvíjejících se hrozeb. Musíme si uvědomit, že vědci na hrozbách intenzivně pracují, aby čas zkrátily a zároveň neohrozili kvalitu výsledku.

Nutné je také odolat sdílení šokujících, jednoznačných příspěvků na internetu. Většinou je daleko lepší počkat si na prověřené závěry vědců než sám šířit dezinformace, které uvádějí ostatní lidi v omyl. Pokud se někdo ohání jednoduchými řešení na složité problémy, většinou tento článek nebyl podroben odborné oponentuře.

V dalším bodu, jak se nestát obětí dezinformací v odborných tématech se vrátíme k základním otázkám při identifikování dezinformací. Podstatné je sledovat, kdo informaci říká. Důvěra by měla být v lidi, kteří jsou experty v oboru a opírají svá tvrzení o vědecký přístup. [53]

6.2 Rozdíl mezi vědeckým a konspiračním přístupem

6.2.1 Vědecký přístup

Vědecký přístup pozoruje a popisuje skutečnost. Je charakteristický také přípravou hypotéz, což znamená, že navrhuje vysvětlení pozorovaných jevů na základě dosavadního poznání, který má obecnou platnost. Ověření souladu skutečnosti s hypotézou za pomoci výzkumu, experimentů a shromažďování důkazů je také dalším poznávacím znakem vědeckého přístupu. Díky vědecké komunitě je vědecký přístup odborně posouzen dalšími experty skrze předložení vědeckému časopisu či na konferenci, kde se experti snaží

zpochybnit a vyvrátit hypotézy a výsledky výzkumu. „*Hypotéza, která je mnohokrát ověřená a kterou se zatím nepovedlo vyvrátit, se stává vědeckou teorií.*“ (Valůch, 2020, [53])

Ještě, než bude vysvětleno, jak vypadá konspirační přístup, vyskytuje se mezi těmito dvěma skupinami jedna další. Mohli bychom si ji nazvat nekompletní vědecký přístup, který je skoro totožný jako zmiňovaný vědecký přístup až na chybějící fázi odborného posouzení experty. Publikace názorů a poznatků zde probíhá v médiích.

6.2.2 Konspirační přístup

Konspirační přístup kompletně ignoruje jakékoliv poznatky vědy. Funguje na bázi názoru nějakého neznámého člověka, na kterých se vysvětlují složité, závažné a náhodné jevy. Zde se poté vytvoří konspirační teorie. Základem pro takovou teorii je vybírání a hledání jen takových důkazů a názorů, které tuto teorii potvrzují. Tento přístup odmítá odborné posouzení. V rámci koronavirové epidemie byli konspirační teorie častým jevem, který hýbal celou společností a dost lidí těmito teoriím zarytě věřili. [53]

Evropská unie byla pevně rozhodnutá ochraňovat společnosti a svobody před hybridními hrozbami, včetně nesprávných informací a dezinformací, což bylo podtrhnuto ve strategické agendě na období 2019–2024. V prosinci 2020 také akceptovala, že díky dopadu pandemie COVID-19 jsou EU a její členské státy vůči hybridním hrozbám zranitelnější než dříve viz. Markus Kreber z německého předsednictví rady. „*Pandemie COVID-19 jasně ukázala, že je třeba zintenzivnit úsilí při ochraně Evropské unie, jejích členských států a jejich společností, jakož i institucí EU, před hybridními hrozbami a jejich škodlivými účinky. Naše demokratické společnosti a instituce musíme před takovými hrozbami chránit, zejména zvýšením naší odolnosti a dalším posílením našich nástrojů na úrovni EU a členských států.*“ (Evropská rada, 2022, [54])

Díky pandemii vznikla i webová stránka EUvsDisinfo, která se snažila a snaží se stále vyvrátit dostupné dezinformace, které ve světě kolují. Problémem je, že je stále dost lidí, kteří věří dezinformacím a nedají se přesvědčit o jejich nepravdivosti. Abychom nějak shrnuli téma ochrany proti dezinformacím je vidět, že je hodně stránek a příruček, které nám pomohou s prvními kroky v této problematice. Je potřeba si každou zprávu ověřit, i

když je sebevíce šokující, protože tyto zprávy většinou bývají největšími dezinformacemi. Díky jednoduchým pěti otázkám si dokážeme udělat obrázek o daném sdělení. V rámci odborných témat jsme si ukázali, jak si ověřit, jestli je sdělení výzkum nebo konspirační teorie. Koronavirová epidemie sice přinesla hodně negativních aspektů, ale z hlediska ověřování informací jsme se částečně posunuli a každý už nevěří jakémukoliv sdělení, které se objeví na internetu. [54]

6.3 Kritické myšlení

V rámci boje proti dezinformacím je nejlepší obecnou dovedností právě kritické myšlení. Kritické myšlení je bohatý koncept, který už se vyvíjí značný počet let. Samotný pojem má své kořeny v polovině a na konci 20. století.

Definice podle National Council of Excellence in Critical Thinking z roku 1987 je, že *„kritické myšlení je intelektuálně disciplinovaný proces aktivního a obratného konceptualizování, uplatňování, analyzování, syntetizování a/nebo vyhodnocování informací získaných nebo vytvořeným pozorováním, zkušeností, úvahami, uvažováním nebo komunikací jako vodítko k přesvědčení a jednání.“* (Scriven and Paul, 1987, [55])

Podle Edwarda Glassera ze své studie o kritickém myšlení a vzdělávání z roku 1941 definuje kritické myšlení takto: *„schopnost kriticky myslet, jak je pojata v tomto svazku, zahrnuje tři věci: (1) postoj, že je člověk ochoten přemýšlet o problémech a tématech, které spadají do okruhu jeho zkušeností, (2) znalost metod logického zkoumání a uvažování a (3) určitou dovednost tyto metody používat. Kritické myšlení vyžaduje vytrvalé úsilí o přezkoumání jakéhokoli přesvědčení nebo domnělého poznání ve světle důkazů, které je podporují, a dalších závěrů, k nimž směřují.“* (Glasser, 1941, [56])

Kritické myšlení je také založeno na univerzálních intelektuálních hodnotách, které přesahují věcné dělení jako je: jasnost, přesnost, preciznost, konzistence, relevance, spolehlivé důkazy, dobré důvody, hloubka, rozsah a spravedlnost. Kritické myšlení lze chápat jako myšlení, které má dvě složky: 1) soubor dovedností vytvářet a zpracovávat informace a přesvědčení a 2) návyk založený na intelektuálním odhodlání používat tyto dovednosti k řízení chování. Je tedy třeba jej postavit do kontrastu s: 1) pouhým získáváním a uchováváním informací, protože zahrnuje zvláštní způsob, jakým se

informace vyhledávají a zpracovávají; 2) pouhým vlastnictvím souboru dovedností, protože zahrnuje jejich neustálé používání; a 3) pouhým používáním těchto dovedností ("jako cvičení") bez přijetí jejich výsledků.

Základem kritického myšlení je motivace a díky tomu se u různých lidí liší. Může být například založeno na sobeckých pohnutkách, což se často projevuje obratnou manipulací s myšlenkami v prospěch vlastních nebo skupinových zájmů. Kritické myšlení jakéhokoliv druhu není nikdy u žádného jedince univerzální a rozvoj jeho schopností je celoživotní záležitostí [55]

6.3.1 Proč kritické myšlení?

Každý člověk přemýšlí a je to naše přirozenost. Problémem je, že většina našeho myšlení, ponechaná sama sobě může být neobjektivní, zkreslená, zaujatá, neinformovaná nebo dokonce předpojatá. Kvalita toho, co v životě budujeme, děláme závisí právě na kvalitě našeho myšlení. Nekvalitní myšlení je drahé, a to jak v penězích, tak v kvalitě života.

Jak definice, tak první část rozebírání kritického myšlení je aplikována zcela jako obecný systém, jak kritické myšlení využívat a na co je dobré. Je možnost aplikovat takový typ myšlení při boji s dezinformacemi? Díky vzrůstu povědomí o takovém typu myšlení mnoho lidí doufalo, že jeho aplikací a výukou bude řešením při boji proti dezinformacím v České republice v období pandemie. V realitě pandemie se ale ukázalo, jak také kritické myšlení může působit dvousečně. Odhalování slepých míst argumentů, zkreslení, motivací jedince apod. můžeme použít jak na sebe, tak na ostatní. „*Selektivní použití kritického pohledu vždy jen na to, co si myslí někdo jiný, bohužel může vést ke stavu jakési "imunity" i vůči pravdivým argumentům a faktům.*“ (Kulveit, 2021, [51])

[55]

7. Analýza vývoje dezinformací

Tato část se zabývá analýzou a vývojem dezinformací v České republice za období koronavirové pandemie. Cílem této části je nastínit, jaké dezinformace během pandemie vznikaly a jak se postupem času vyvíjely a cílem je dále ukázat co nejvíce pohledů na daný problém. Je potřeba na začátku zmínit, že stále existují dezinformace, které se nedají

potvrdit ani vyvrátit. Pro lepší oddělení budou tyto dezinformace zařazeny do zvláštní části.

Pandemie spojená s onemocněním COVID-19 je stále probíhající epidemie, která už je nejen v České republice na svém ústupu a přibývající případy jsou zde okolo 260 v sedmi denním průměru, což je daleko méně, než tomu bylo předcházející roky 2020 až 2022. Pandemie COVID-19 začala v roce 2019 na území Číny ve městě Wu-chan. Nemoc se začala šířit velmi rychle i mimo Čínu. První tři potvrzené případy byly u nás 1. března 2020 ve čtyři hodiny odpoledne a tam to všechno začalo. [57]

7.1 Ibuprofen zhorší průběh nemoci COVID – 19

První dezinformací za dob pandemie, tedy začátkem března, kolovalo po internetu tvrzení, že ibuprofen zhoršuje průběh nemoci u nakažených koronavirem. V České republice po všech sociálních sítích kolovala nahrávka ženy mluvící ve slovenském jazyce se slovy:

„Čauko, prosím ťa, informuj všetkých tvojich ľudí, že v prípade, keby dostanú nejaké jemné teploty, nech v žiadnom prípade neberú brufen...“ (Hlasová zpráva o brufenu a Covid-19, [58])

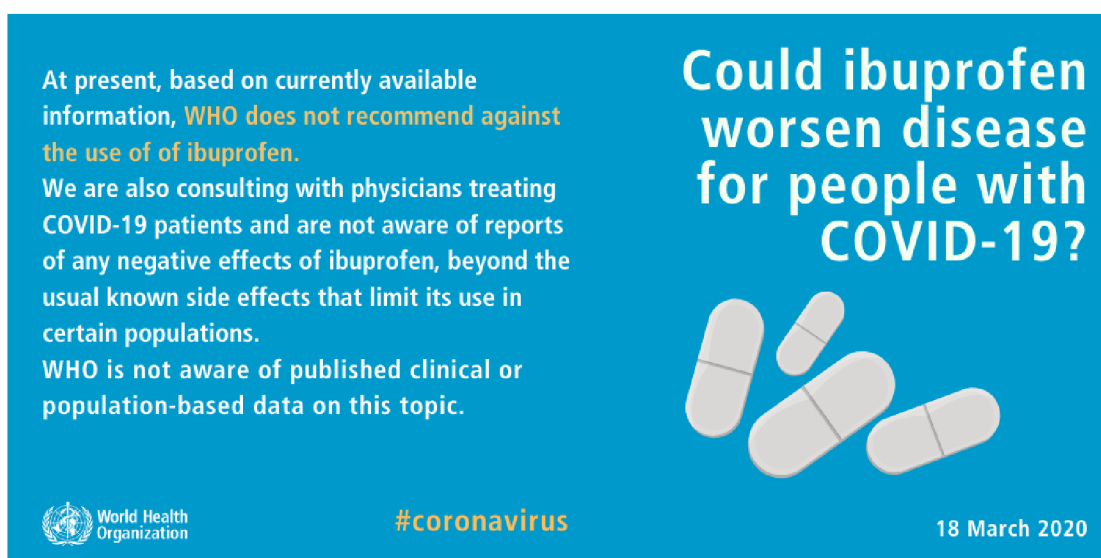
Je ostatně možné, že dezinformace vystupovala v České republice pod něčím jiným, protože i samotná část nahrávky, kterou v práci zmiňujeme, není původním výskytem tohoto tvrzení. Na známém serveru POLITICO, které se zabývá politickým zpravodajstvím, zveřejnila ve svém článku *„že se tato hlasová nahrávka šířila nejprve v němčině od ženy, která se představila jako Elizabeth, máma Poldiho, který má přítelkyni, jenž pracuje jako lékařka na vídeňské univerzitě a všimla si, že „lék urychluje množení viru.“* (Zdravotnický deník, 2020, [59])

Dále se podle zdroje odvolává na studii univerzity z Vídně. Samozřejmě Vídeňská univerzita a její rektor se od tohoto tvrzení distancovala, jak na svých stránkách, tak na svých sociálních sítích. Podobné varování o nebezpečí ibuprofenu vydal francouzský zdravotnický úřad. Toto tvrzení bylo založeno na pozorování, že někteří pacienti, kteří užívali ibuprofen a byli pozitivně testováni na COVID-19, měli vážnější příznaky než ti,

kteří užívali jiné léky proti bolesti a horečce. Nicméně, tento údaj byl založen na velmi malém vzorku a nebyly vyloučeny další faktory, které mohly ovlivnit výsledky. [59]

Problémem se zabýval také medicínský deník Lancet, který publikoval hypotézu, která rozebírala menší skupinu lidí na jednotkách intenzivní péče, kteří trpěli hypertenzí a diabetes 2. typu. Celý článek je o působení konvertujícího enzymu 2 (ACE2), který byl vytvořen jako nová terapie pro léčbu plicních onemocnění, rakoviny, diabetu a hypertenze. Popisují možnosti, jak může tato terapie působit v kombinaci s koronavirem nebo právě s medikací, ve které je obsažen ibuprofen. Na závěr z tohoto článku je důležité říci, že se podle medicínského deníku jednalo pouze o hypotézu a nebyl to zde impuls pro kardiaky, aby kompletně vysadili svoji medikaci. [60]

Světová zdravotnická organizace (WHO) na základě mála dostupných informací k tomuto tématu 18. března upravila svůj příspěvek na sociální síti Twitter, kde doporučuje nebrat ibuprofen při léčbě koronaviru, a to částečně i na základě výroků francouzského ministra zdravotnictví Oliviera Vérana. [61]

At present, based on currently available information, WHO does not recommend against the use of of ibuprofen. We are also consulting with physicians treating COVID-19 patients and are not aware of reports of any negative effects of ibuprofen, beyond the usual known side effects that limit its use in certain populations. WHO is not aware of published clinical or population-based data on this topic.

Could ibuprofen worsen disease for people with COVID-19?

World Health Organization

#coronavirus

18 March 2020

The image is a blue rectangular graphic with white and yellow text. It contains a WHO statement, a question about ibuprofen, the WHO logo, a hashtag, and a date. There are also illustrations of several white, oblong pills.

Obrázek 1: Upravené vyjádření organizace WHO. Zdroj: [62]

Jinak se vyjádřilo americké Centrum pro kontrolu a prevenci nemocí (CDC), které tvrdí, že mu nejsou známy žádné vědecké údaje, které by potvrdzovaly, že ibuprofen zhoršuje COVID-19. CDC vyzývá pacienty s COVID-19, aby se řídili pokyny svého lékaře pro zvládnání příznaků, včetně užívání volně prodejných léků proti bolesti, jako je ibuprofen. [63]

Podle Evropské agentury pro léčivé přípravky (EMA) by pacienti měli i nadále užívat ibuprofen v souladu s pokyny poskytovanými jejich poskytovatelem zdravotní péče, který rovněž uvedl, že v současné době neexistují žádné důkazy, které by spojovaly jeho užívání se zhoršením COVID-19. [64]

7.1.1 Dopad na Českou republiku

V České republice přední epidemiolog MUDr. Roman Prymula ve svém článku zveřejněném na webových stránkách Ministerstva zdravotnictví ČR v březnu 2020 tvrdil, že neexistuje žádný důkaz, že ibuprofen zhoršuje COVID-19. MUDr. Prymula doporučil pacientům s koronavirem, aby užívali ibuprofen nebo paracetamol ke zmírnění příznaků, ale zdůraznil význam dodržování doporučeného dávkování a délky užívání. [65]

7.1.2 Závěr analýzy

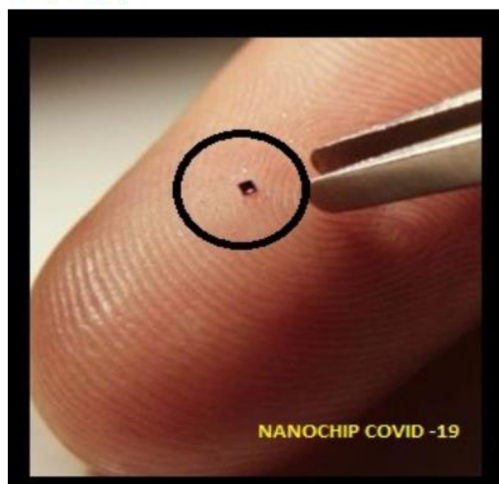
Závěr v tomto problému není vůbec jednoduchý, protože četné studie dospěly k závěru, že ibuprofen může zvyšovat riziko komplikací způsobených koronavirem, jako je zápal plic a další infekce dýchacích cest. Osoby nakažené koronavirem by ale v hlavním případě měli konzultovat svoji medikaci se svým praktickým lékařem. [66]

Jestli tato dezinformace pravdivá byla či nikoliv je těžké určit a v tomto případě se v rámci analýzy přímo nepotvrdil závěr, že by pravdivá byla. Důležité je říci, že tak či tak si tato dezinformace, která měla velký dopad na celý svět, mohla zahrávat s mnoha lidskými životy, které byli tímto virovým onemocněním napadeni.

7.2 Nanočipy v testech a vakcínách proti koronaviru

Druhou dezinformaci, která bude v práci rozebrána, jsou nanočipy obsažené v testech na koronavirus a následném očkování. Ať to může znít jakkoliv absurdně, toto tvrzení stojí za analýzu, protože pokud se podíváme na webový server HOAX.cz, který dělal každý měsíc rubriku deseti nejčastěji šířených dezinformací, všimneme si, že tato dezinformace je v tomto žebříčku každý měsíc od července 2020 do prosince 2021, což je zcela alarmující doba a žádná ze záměrně zkreslených informací neměly takový rozsah sdílení mezi populací jako tato. Bude nás zajímat celosvětový pohled, ale hlavně dopady na Českou republiku.

Pravda nebo lež?! To nechám každému k posouzení.
LL : FB přítel z Anglie byl na testech na COVID 19 asi cca. před měsícem. Dlouho ho pak bolel nos a občas se mu zničeho noc pustila krev z nosu. Z té nosní dírký, kde mu dělali takzvaný - stěr. A jednou, když se u televize štoural v nosu...si vytáhnul - tohle. Nejdříve nevěděl co to je. Pak si vzal lupu a skoro mu spadla sánka.
Hádejte co to je? Nevíte? Tak já vám to povím. Tento nanočip vám při takzvaných testech školený zdravotník strčí hluboko do nosu tou dlouhou tyčinkou, co vás až napne. A narve vám nanočip do sliznice. Ten se tam uchytí a pak přes aplikaci v MT-čku podává o vás informace všeho druhu. Bohužel tato testovací vzorka dost často z nosu vypadne, proto je nutné takzvané testy na COVID19 opakovat. Už chápete proč vám tvrdí že test platí jenom 4 dny? Čím máte totiž v nosu víc nanočipů, tím je to pro testování objektu - teda vás - lepší. Na podzim je už připraven nanočip další generace ve vakcíně. A toho se už nezbavíte.
Dle informací do vývoje tohoto prvního nanočipu co se lepí na sliznici investoval Bill Gates 20 mil. USD a do nanočipu druhé a třetí generace (ve vakcíně a pod kůži jenom 400 mil USD).
Následovat pak bude poslední čip a to bude ten podkožní...bude to totální zichr...mít nejméně 3 čipy v těle je pojistka, kdyby jste si ten podkožní chtěli nedejbože odstranit. Ten v nosu a z vakcíny vás spolehlivě...práskne. Hezký den...přeje

Obrázek 2: Sdílený příspěvek ohledně nanočipů. Zdroj: [68]

Na chvíli se budeme zabývat samotným příspěvkem. Z hlediska textu nikdo neměl určitá fakta na vyvrácení, ale většina českých webů vyvracejících dezinformace si všimlo, že obrázek, který byl v příspěvku obsažen, je v článku z roku 2009. Článek byl publikován v předním německém ekonomickém deníku, kde se zrovna zabývali nanotechnologií miniaturizace čipů. Na čipu, který je na obrázku je podle článku uložena bible. Autor tedy v dezinformaci pouze obrázek otočil a popsal ho jako „NANOCHIP COVID-19“. Tento

fakt ale nestačil k samotnému vyvrácení, protože když se podíváme do diskuse této dezinformace, lidé argumentovali, že obrázek může být pouze ilustrační. [67][68]

V případě viru COVID-19 byly nanotechnologie použity k výrobě očkovacích látek, které mohou aktivovat imunitní systém v boji proti viru, a také k účinnějším testovacím postupům. Nanočipy se v těchto technologiích nepoužívají ke sledování osob.

Šíření dezinformace o nanočipech v testech COVID-19 a vakcínách mělo závažné důsledky, například pokles důvěry veřejnosti v poskytovatele zdravotní péče a zdravotnické organizace. Při hledání informací týkajících se vakcíny COVID-19 bylo zásadní spoléhat se na spolehlivé zdroje, jako je Světová zdravotnická organizace (WHO), Centrum pro kontrolu a prevenci nemocí (CDC) nebo u nás právě Ministerstvo zdravotnictví.

[69][70]

7.2.1 Dopad na Českou republiku

V České republice na šíření této dezinformace reagovalo Ministerstvo zdravotnictví popřením jejich pravdivosti a opětovným zdůrazněním bezpečnosti a účinnosti testování a očkovacích programů COVID-19.

Proočkovanost v České republice byla významně ovlivněna předáváním zavádějících informací a používáním dezinformačních nanočipů. Od dubna 2021 se nechalo očkovat pouze 12 % obyvatel, což je výrazně méně než celosvětový průměr 40 %.

Částečně je to způsobeno šířením zavádějících informací a nedůvěrou, kterou vůči vakcínám vyvolaly. Díky této dezinformaci také probíhaly demonstrace, ale ty byli nejen v rámci vakcín a nanočipů v nich obsažených, ale hlavně kvůli obecně přijímaným vládním opatřením. [71]

Obrázek 3: Demonstrace proti očkování a vládním nařízením v České republice. Zdroj: [72]

7.2.2 Závěr analýzy

Závěrem analýzy této dezinformace lze říci, že používání nanočipů v testech COVID-19 a dezinformace o vakcínách jsou závažným problémem, který se týká všech lidí na světě, nejen v České republice. Dezinformace se stále šířily na sociálních sítích a dalších platformách navzdory rozsáhlým vědeckým údajům, které vyvracejí přítomnost nanočipů v testech COVID-19 a ve vakcínách. Tyto nepravdivé informace snižovaly důvěru veřejnosti v testy a vakcíny COVID-19, což mělo za následek nižší proočkovanost a větší přenos viru.[73][74]

7.3 Vedlejší efekty vakcíny proti koronaviru

Očkování bylo dlouho považováno za nejlepší prostředek prevence šíření pandemie COVID-19 a ochrany široké veřejnosti. Kvůli dezinformační kampani týkající se údajných rizik vedlejších účinků očkování se značný počet lidí zdráhal nechat se očkovat. V první části ohledně nanočipů, jsme se zabývali jak testy, tak částečně i samotnými vakcínami. Díky tomu, že se jedná o tak obsáhlé téma, poslouží nám tato část pro lepší proniknutí do problémů samotných vakcín a jejich dezinformačních kampaní kolem vedlejších účinků, které se budeme snažit objasnit vědeckými údaji podporujícími bezpečnost vakcíny a možnými důsledky neochoty se očkovat.

Dezinformační kampaň o vedlejších účincích vakcín v programu COVID-19 zahrnovala nepravdivá tvrzení, že vakcíny mohou způsobit neplodnost nebo například změnit DNA. Tato tvrzení byla hojně šířena na sociálních sítích, což vedlo ke zmatení a nedůvěře některých osob vůči vakcíně. Některé konspirační teorie navíc naznačují, že vakcína COVID-19 je součástí většího spiknutí, jehož cílem je ovládnout populaci nebo poškodit určité skupiny lidí.

Očkování proti COVID-19 bylo však bezpečné a účinné, protože zabraňuje závažným onemocněním, hospitalizacím a úmrtím souvisejícím s COVID-19. Očkování je podle četných klinických studií dobře snášeno a má vysokou úspěšnost. Nejčastější nežádoucí účinky jsou mírné a přechodné, jako je horečka, únava a bolest svalů.

Regulační organizace, včetně amerického Úřadu pro kontrolu potravin a léčiv (FDA) a Evropské agentury pro léčivé přípravky (EMA), které po důkladném prozkoumání bezpečnosti a účinnosti povolily nouzové použití řady vakcín proti koronaviru a průběžně sledoval bezpečnost vakcín na trhu. V době pandemie podle statistik ze zemí s vysokou mírou proočkovanosti, jako byla Izrael a Velká Británie prokázaly, že vakcíny jsou poměrně účinné při zastavení šíření viru a odvrácení závažných onemocnění a úmrtí. [75][76]

Důsledky neochoty očkovat mohou byly závažné, včetně dalšího šíření COVID-19, nárůstu počtu hospitalizací a úmrtí a vzniku nových variant viru. Neochota nechat se očkovat také prodloužila sociální a ekonomické nepokoje a oddálila návrat k normálu. Nebyla to ale jenom neochota se očkovat, co nás oddálilo od konce pandemie. V České republice tomu bude i rozvolnění koronavirových opatření.

Nejlepší strategií v boji proti dezinformační kampani týkající se nežádoucích účinků očkování a při propagaci správných informací o bezpečnosti a účinnosti vakcín musí hrát zásadní roli vlády a organizace veřejného zdraví. To obnáší včasné a na důkazech založené rozptýlení mylných představ a obav týkajících se očkování, jakožto i poskytování jasných a dostupných informací týkajících se vývoje vakcín, sledování bezpečnosti a nežádoucích účinků. [77]

7.3.1 Závěr analýzy

Celosvětový pokus o zastavení šíření viru byl vážně ztížen dezinformační kampaní o vedlejších účincích vakcíny COVID-19. Stejně tomu tak bylo, když budeme brát v potaz dezinformační kampaň na obsažené nanočipy v testech a vakcínách. Je nezbytné čelit takovýmto kampaním věcnými informacemi a sděleními, které jsou podloženy vědeckými důkazy, protože bezpečnost a účinnost očkování proti COVID-19 byla prokázána prostřednictvím vyčerpávajících vědeckých studií a empirických údajů.

V závěru dezinformací kolujících o vakcínách je potřeba zmínit ještě jednu věc. Všechny dezinformace o vakcínách jsou vyvráceny četnými studiemi, ale lidé, kteří jsou proti očkování měli také v něčem pravdu. Vláda v České republice oznámila, že díky vakcíně uděláme tečku za koronavirem, což byl i název kampaně. Čím více postupoval čas napříč pandemií, museli jsme se očkovat dalšími dávkami, abychom měli stále ochranu, takže se zde nejednalo o ukončení celé pandemie jednou vakcínou. I někteří odborníci se najdou, kteří jsou skeptičtí k účinnosti vakcín proti novým mutacím viru.

7.4 Nebezpečí z hlediska nošení roušek

Pandemie COVID-19 přinesla významné změny ve způsobu života, práce a vzájemné interakce. V reakci na pandemii zavedlo mnoho zemí opatření v oblasti veřejného zdraví, jako je sociální distancování, hygiena rukou a nošení obličejových roušek. Nošení roušek však bylo spornou otázkou, neboť někteří jednotlivci a skupiny šířili dezinformace o údajném nebezpečí nošení roušek.

Jednou z nejrozšířenějších dezinformací o rouškách je, že mohou vést ke zdravotním problémům, včetně sníženého příjmu kyslíku nebo zvýšené hladiny CO₂ v krvi. Toto tvrzení šíří mnoho aktérů, včetně zastánců konspiračních teorií, bojovníků proti rouškám a některých politiků. Neexistují ovšem žádné vědecké údaje, které by toto tvrzení potvrdily.

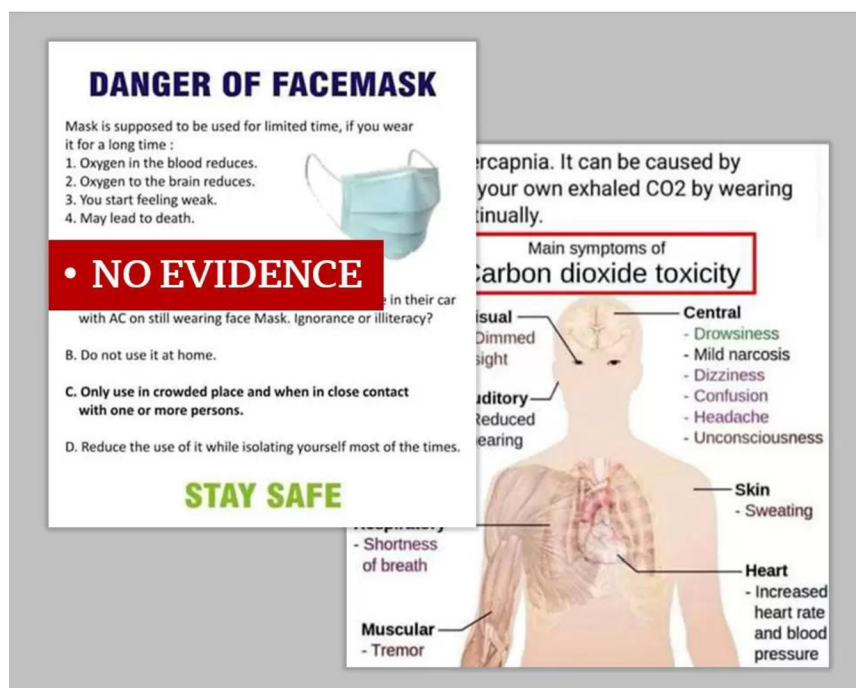
Podle výzkumu v časopise *Annals of the American Thoracic Society* nezaznamenali zdraví lidé, kteří nosili roušky, žádné výrazné změny v hladině CO₂ nebo kyslíku. Studie také zjistila, že nošení roušek nemělo žádný znatelný vliv na hladinu kyslíku nebo CO₂ u lidí s již existujícími dýchacími problémy, jako je například chronická obstrukční plicní nemoc

(CHOPN). Podle komplexní analýzy literatury o vlivu masek na hladinu CO₂ a kyslíku navíc neexistuje žádný důkaz, který by potvrdzoval domněnku, že nošení roušek může mít negativní dopad na zdraví.

[78][79]

Další rozšířenou dezinformací o maskách bylo, že jsou neúčinné při zastavení přenosu COVID-19. Ani toto tvrzení není podloženo vědeckými důkazy. K zastavení přenosu koronaviru doporučuje Centrum pro kontrolu a prevenci nemocí (CDC) nosit roušky. CDC dodává, že i ti, kteří jsou bez příznaků, mohou nošením roušek zabránit nákaze ostatních, pokud mají COVID-19. [79]

V mnoha studiích bylo prokázáno, že používání roušek výrazně omezuje šíření respiračních virů, jako je COVID-19. Podle výzkumu v časopise The Lancet Digital Health může používání roušek snížit šíření viru COVID-19 až o 79 %. Jiná studie podle časopisu Journal of Hospital Infection naznačila, že používání roušek může snížit šíření respiračních infekcí až o 80 %. [80] [81]

Obrázek 4: Dezinformace zachycená zpravodajskou organizací BBC [82]

7.4.1 Dopad na Českou republiku

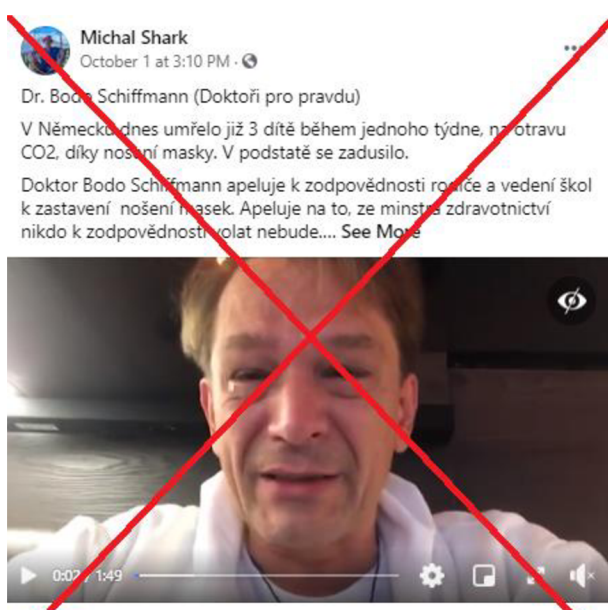
Česká republika přijala opatření proti dezinformačním snahám o údajných rizicích nošení roušek během pandemie COVID-19. S cílem zastavit šíření koronaviru česká vláda aktivně prosazovala používání roušek. Od března 2020 bylo povinné nosit masku na veřejných místech, včetně obchodů, veřejné dopravy a dalších vnitřních prostor.

České ministerstvo zdravotnictví na svých webových stránkách uvádí podrobné pokyny pro správné používání roušek, včetně toho, jak si je nasazovat a sundávat. Vláda také zahájila kampaň na sociálních sítích, která měla podpořit používání roušek a vyvrátit mýty o jejich účinnosti a bezpečnosti.

Česká vláda také podala žaloby na ty, kteří šířili dezinformace o rouškách nebo o koronaviru. Poté, co česká policie zahájila vyšetřování webových stránek, které tvrdily, že roušky jsou nebezpečné a mohou mít za následek zdravotní problémy, byl muž zatčen a obviněn z šíření nepravdivých informací a ohrožení veřejného zdraví.

Obecně se tedy Česká republika snažila vyvracet a bojovat proti dezinformační kampani o rouškách v průběhu pandemie COVID-19. Vláda nařídila používání roušek na veřejných místech, propagovala přesné informace o bezpečnosti a účinnosti roušek a podnikla právní kroky proti lidem, kteří šířili dezinformace týkající se roušek nebo koronaviru.

[83][84][85]

Obrázek 5: Dezinformace kolující v České republice po sociálních sítích. Zdroj: [86]

7.4.2 Závěr analýzy

Na závěr analýzy této dezinformační kampaně o údajných rizicích spojených s nošením roušek bylo zjištěno, že dezinformace nemají žádnou vědeckou oporu. Šíření respiračních virů, jako je COVID-19, lze zastavit nošením roušek. Během epidemie COVID-19 bylo velmi důležité, aby se rozhodnutí o opatřeních v oblasti veřejného zdraví zakládala na přesných a důvěryhodných zdrojích informací.

8. Informace nařčené z dezinformace

8.1 Původ viru

Jedním z velmi diskutovaných témat ohledně pandemie COVID-19 jak od jejich začátků, tak po současnou situaci je otázka ohledně původu viru. Na toto téma vzniklo nespočet studií a konspirací. Na statistice, kterou provedla Newton Media jsou vidět počty všech nejznámějších a nejvíce šířitelných mýtů o původu viru Covid-19.

Popularita mýtů o původu COVID-19

Obrázek 6: Statistika počtů na daná témata o mýtech na Covid-19. Zdroj: [87]

V práci se nebudeme zabývat vyvracení těchto mýtů a není tolik podstatné, kolik lidí těmto mýtům věřilo a měli motivaci na to, tyto příspěvky sdílet. Podstatné je si rozebrat a zkusit nastínit dva pohledy, které jsou pro původ viru nejdůležitější, což je, jestli je vir přírodního nebo laboratorního typu. Laboratorního typ ovšem neznamená vytvoření za účelem biologické zbraně. Mezi těmito dvěma pohledy se dlouho váhá a stále vznikají nové studie, které se snaží vědeckým přístupem osvětlit tuto problematiku.

8.1.1 Divoká zvířata na trhu Huanan

První pohled je, že vir se přenesl z divokých zvířat na lidi a tím epidemie započala. Je jasné, že epidemie započala v Číně, konkrétně ve městě Wu-čan. Původ viru v prosinci 2019 je však trochu kontroverzní. Americký výzkumný pracovník Michael Worobey

shromáždil řadu důkazů z čínského města Wu-chan, kde byly hlášeny první nákazy lidí. Tyto důkazy potvrzují, že většina prvních případů nákazy lidí se soustředila kolem velkoobchodního trhu s mořskými plody Huanan. V rámci tohoto trhu údaje statisticky lokalizovaly první případy u lidí do jedné sekce, kde se shromažďovali prodejci živých volně žijících zvířat a kde se soustřeďovaly vzorky prostředí pozitivní na virus.

Přesné události provázející přenos viru budou vždy zamlžené, ale všechny dosavadní nepřímé důkazy ukazují na více než jednu zoonotickou událost, ke které došlo na trhu Huanan v čínském Wuhanu, pravděpodobně během listopadu a prosince 2019.

Ve vědecké práci je uvedeno, že na trhu se koncem roku 2019 prodávali živí savci nakažení na SARS-CoV-2 a že v rámci trhu byly vzorky prostředí pozitivní na SARS-CoV-2 prostorově spojeny s prodejci prodávajícími živé savce. Ačkoli pro definování předcházejících událostí není dostatek důkazů a přesné okolnosti zůstávají nejasné. Analýzy v práci naznačují, že ke vzniku SARS-CoV-2 došlo prostřednictvím obchodu s živými volně žijícími zvířaty v Číně, a ukazují, že trh Huanan byl epicentrem pandemie COVID-19.

[88]

8.1.2 Uměle vytvořený vir v laboratoři

Světová zdravotnická organizace doporučovala více prošetřit, že COVID-19 unikl z čínské laboratoře, což někteří lidé dlouho odmítali jako konspirační teorii. Vyšetřováním původu Covidu byla pověřena mezinárodní skupina odborníků, kteří ve spolupráci s čínskými zdravotnickými úředníky zveřejnili v únoru 2021 studii, podle níž je teorie o úniku z laboratoře "krajně nepravděpodobná". Tato zpráva byla však od začátku kontroverzní a generální ředitel WHO (World Health Organization) na tiskové konferenci uvedl, že nic nebylo vyloučeno a že „*všechny hypotézy zůstávají otevřené a vyžadují další analýzu.*“ (Ghebreyesus, 2021, [89])

Po této tiskové konferenci se americká a čínská strana navzájem obviňovala, že virus vyšel z jejich laboratoří. Další posun proběhl v první zprávě Vědecké poradní skupiny WHO pro původ nových patogenů, známé jako SAGO. Skupina se shodla na tom, že nyní nechvalně proslulý trh s mořskými plody ve Wu-chanu sehrál důležitou roli na počátku pandemie,

protože řada pacientů v prosinci 2019 měla vazby na toto místo. Skupina také podotkla, že stále jsou mezery v našich znalostech, a to konkrétně o tom, jak se virus dostal na trh a kde došlo k prvnímu přelítí mezi zvířaty a lidmi. Zpráva tedy doručila další zkoumání myšlenky, že se tak mohlo stát v laboratoři, a také všech dalších možných cest. [90]

V říjnu roku 2022 vyšla studie, že covid má laboratorní původ. Studie zatím neprošla dostatečnou recenzí, aby se z ní dokázali dělat další úsudky. Vzhledem k tomu, že pro možnost, že vir vznikl v laboratoři zatím neexistovaly žádné důkazy a neexistovaly ani studie, které by potvrdily v „těle“ viru stopy po umělé manipulaci, tak je tato studie částečným posunem v tomto ohledu. Autorem práce je matematický biolog Alex Washburne a jeho kolegové. Práce se zabývá bioinženýrskými metodami použitými k vytvoření infekčních klonů, genomickými otisky této technologie, tím, co se našlo u SARS-CoV-2, jak se mohli autoři mýlit a co to všechno znamená. [91] [92]

Pro naše potřeby stačí pouze laický popis toho, na co práce přišla, a to přímo od autora práce. *„Nenalézáme žádné důkazy o tom, že by SARS-CoV-2 byl biologickou zbraní (naopak to vypadá jako nehoda) nebo že by získal nějakou funkční práci. Nacházíme důkazy naznačující, že SARS-CoV-2 mohl být syntetizován v laboratoři známými metodami, pravděpodobně pro běžné výzkumné účely před zahájením programu COVID.“* (Washburne, 2022, [93])

Studie má dost slabých míst a je potřeba říci, že není možné brát tuto práci jako finální verdikt v této problematice. Je potřeba čekat a během času se určitě osvětlí, jak to ve finále bylo, díky seriózní vědecké činnosti. Důležité na závěr v této otázce zmínit, že stále v současnosti existuje mnoho silných důkazů, že virus má původ přirozený. [91]

9. Závěr

Práce si dávala za cíl seznámit čtenáře s tím, jak fungují dezinformace v prostředí internetu a jak je v dnešní době těžké určit, co je pravda a co nikoliv. Analýza konkrétních dezinformačních kampaní byla demonstrována na pandemii spojenou s onemocněním COVID-19. Byly zde nastíněny pohledy jak celosvětové, tak dopady na Českou republiku.

V teoretické části je vysvětleno, co dezinformace vlastně je. Dále její historie, kde zjišťujeme, že dezinformace ve světě působí odjakživa. V práci bylo potřeba rozebrat i ostatní pojmy související s dezinformací, protože je velmi snadné si je s ní zaměnit. V další části se práce zabývá šířením dezinformace, kde jsou nastíněny tři základní skupiny. Po tomto tématu je zjištěno, jak lehké je v dnešní době tyto klamavé informace šířit, a hlavně i vytvářet, díky tomu, že algoritmy sociálních sítí nejsou schopny všechno filtrovat.

Jedna z velmi obsáhlých částí práce se zabývala filozofickou otázkou „co je pravda?“. Byly ukázány základní teorie pravdy, které jsou v práci vysvětlené velmi stručně, aby čtenář danou problematiku lépe pochopil a nezacházeli jsme zde do velkých detailů, které by byly pro potřeby této práce zbytečné. Po zpracování mě toto téma donutilo přemýšlet, jak je velmi těžké pravdu určit. Nástavba této filozofické části jsou pak problémy symetrie, které ukazují, jak mezi dvěma tábory názorů hledat východiska a pravdu. Toto téma je zakončeno problematikou online přesvědčování o jiných názorech, což je v dnešní době poměrně aktuální téma.

Konečná fáze teoretické části práce dává dohromady ochranu proti dezinformacím v pěti jednoduchých otázkách, které si můžeme zodpovědět u každého sdělení, které čteme na internetu. Navíc je v této části popsána i ochrana proti dezinformacím v odborných tématech, což byl během koronavirové pandemie velký problém.

V analytické části jsou rozebírány čtyři hlavní dezinformační kampaně, které na svět a hlavně na Českou republiku působily za dob pandemie. Původně jsem si říkal, jak jednoduché je tyto dezinformace vyvracet, ale když jsem se více a více dostával do hloubi dané kampaně, u některých dezinformací jsem si v závěru nebyl jist, jestli na něčem není aspoň trochu pravdy a primárně v této části jsem se snažil poskytnout co nejlepší obecný

pohled na danou kampaň. V rámci této analytické části se povedlo ke všem dezinformacím zpracovat světové pohledy a dopady na Českou republiku, což je pak shrnuto v rámci závěru analýzy u každé z nich.

Během hledání konkrétních dezinformací jsem se potýkal s problémem informace, která je spíše naččena z dezinformace, než že by jí opravdu byla. Touto informací se zabývá druhá část analýzy, ve kterém jsou do podrobností vysvětleny dva nejvíc známé názory, které o této informaci kolují.

Cíle, které jsem si na začátku práce dal, jsem podle svého úsudku splnil. Navíc díky rozboru pravdy práce nahlíží na problematiku dezinformací z trochu jiné perspektivy. Práce ukazuje, jak je těžké odlišit informaci od dezinformace. V dnešní uspěchané době se hodně věcí zjednodušuje a to je taky částí, která pomáhá rozvoji právě těchto klamavých informací.

Otázka na zamyšlení je, jestli je vůbec pojem dezinformace užít v dnešní době správně. Pojem dezinformace má být záměrně šířená nepravda, což ale ve většině případů úplně nekoresponduje s realitou a může to být bráno jako špatný či diskutabilní názor. Mnoho lidí si zvykla, že každý jiný názor, který není stejný jako jejich, může být označen jako dezinformace. Tímto tempem by mohl tento pojem kompletně ztratit na hodnotě.

Tato problematika má velký potenciál pro další rozpracování, protože díky tomu, jak si společnost na dezinformace od koronavirové pandemie navykla, tak tento problém jen tak nezmizí. Dezinformace sílí hlavně v obdobích krize a dokáže změnit chování jedince i celých skupin lidí, kteří mohou díky tomu měnit svoje činy a postoje.

10. Seznam použitých zdrojů

[1] CHANDLER, Daniel; MUNDAY, Rod. *A dictionary of media and communication*. Oxford: Oxford University Press, 2011. Oxford paperback reference. ISBN 978-0-19-956875-8.

[2] JACKSON, Dean. *Issue brief: distinguishing disinformation from propaganda, misinformation, and "fake news"*. [online]. National Endowment for Democracy, 2018. Dostupné z: <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2018/06/Distinguishing-Disinformation-from-Propaganda.pdf>

[3] WIKIPEDIA. *Byzantine–Sasanian War of 602–628* [online]. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Byzantine%E2%80%93Sasanian_War_of_602%E2%80%93628#Byzantine_assault_on_Persia

[4] CLASSICAL WISDOM WEEKLY. *The Battle of Mount Gindarus*. [online]. Copyright © 2023 Classical Wisdom Limited. All Rights Reserved. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://classicalwisdom.com/politics/wars/battle-mount-gindarus/>

[5] WIKIPEDIA. *Mihr-Mihroe's campaign of 554*. [online]. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Mihr-Mihroe%27s_campaign_of_554

[6] MANNING, J. Martin; ROMERSTEIN, Herbert. *"Disinformation", Historical Dictionary of American Propaganda*, Greenwood, 2004, s. 82–83. ISBN 978-0-313-29605-5

[7] CULL, N. John; CULBERT, David Holbrook; WELCH, David. *"Disinformation."* *Propaganda and Mass Persuasion: A Historical Encyclopedia, 1500 to the Present*, 2003, s. 104. ISBN 978-1610690713.

[8] MERRIAM-WEBSTER. *The Merriam-Webster New Book of Word Histories*, Springfield, Massachusetts: Merriam-Webster, Inc, 1991, s. 143–144, ISBN 978-0-87779-603-9

- [9] WIKIPEDIA. *Dezinformace*. [online]. [cit. 22.03.2023].
Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Dezinformace>
- [10] SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIÉ. *Dezinformace*. [online]. [cit. 22.03.2023].
Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Dezinformace>
- [11] ALLPORT, Gordon; POSTMAN, Leo. *The Psychology of Rumor*, New York: Henry Holt, s. 8, 1965. ISBN 978-0846205647
- [12] PETERSON, A. Warren; GIST, P. Noel. *Rumor and public opinion*, American Journal of Sociology, 1951, Volume 57, s. 159–167. <https://doi.org/10.1086/220916>
- [13] KAPFERER, Jean-Noel. *Rumors: Uses, Interpretation and Necessity*, (1st ed.), Routledge, 1990. <https://doi.org/10.4324/9781315128801>
- [14] BERNAYS, Edward. *Propaganda*, Liveright, 1928. ISBN 978-0970312594
- [15] CARR, Nicholas. *The Shallows: What the Internet is Doing to Our Brains*, W.W. Norton & Company, 2011. ISBN 978-0393339758
- [16] HABERMAS, Jürgen. *Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*, 1962. ISBN 978-0262581080
- [17] KELLNER, Douglas. *Media Culture: Cultural Studies, Identity, and Politics Between the Modern and the Postmodern*, 1995. <https://doi.org/10.4324/9780203205808>
- [18] POLICIE ČR. *Hoax: Úvod do problematiky*. [online]. [cit. 22.03.2023].
Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/08-hoax-pdf.aspx>
- [19] SEKAL, Monika. *Co je to hoax? A proč se posílá? | Buď safe online*. [online]. 2020 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.avast.com/cz/besafeonline/blog/co-je-to-hoax-a-proc-se-posila>
- [20] HOAX.CZ. *Dopis Štěstí*. [online]. Copyright © 2000-2023. [cit. 22.03.2023].
Dostupné z: <https://www.hoax.cz/retezove-emaily/dopis-stesti/>

- [21] MERIAM-WEBSTER DICTIONARY. *Conspiracy Theory*. [online]. [cit. 22.03.2023]
Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/conspiracy%20theory>
- [22] PROROK, Vladimír. *Konspirační teorie – podstata a efekty*. [online]. 2020.[cit. 22.03.2023]. Dostupné z:
https://aa.ecn.cz/img_upload/b397cb5367c764a2f19867d8032c9d0c/kt_Prorok.doc
- [23] LEWANDOWSKY, Stephan; COOK, John. *The Conspiracy Theory Handbook*. [online].2020.[cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <http://sks.to/conspiracy>
- [24] EVROPSKÁ KOMISE. *Jak rozpoznat konspirační teorii?*. [online]. [cit. 22.03.2023].
Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/fighting-disinformation/identifying-conspiracy-theories_cs
- [25] SHU, Kai, et al. *Disinformation, misinformation, and fake news in social media: emerging research challenges and opportunities*. Cham: Springer. 2020. Lecture Notes in Social Networks. ISBN 978-3-030-42698-9
- [26] BLOG SEZNAM.CZ. *E-mailové spamy nejvíce šíří seniori* [online]. Copyright © 1996 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://blog.seznam.cz/2018/02/e-mailove-spamy-nejvice-siri-seniori/>
- [27] WIKIPEDIA. *Řetězový e-mail*. [online]. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98et%C4%9Bzov%C3%BD_e-mail
- [28] SEZNAM ZPRÁVY. *Rozběhla se nefér politická kampaň plná manipulací a lží*. [online]. Copyright © Seznam Zprávy, a.s. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/rozbehla-se-nefer-politicka-kampan-plna-manipulaci-a-lzi-takhle-funguje-168942>
- [29] SHU, K.; BHATTACHARJEE, A.; ALATAWI, F.; NAZER, TH.; DING, K.; KARAMI, M.; LIU, H. 2020, 'Combating disinformation in a social media age', *Wiley Interdisciplinary Reviews: Data Mining and Knowledge Discovery*, vol. 10, no. 6. <https://doi.org/10.1002/widm.1385>

[30] KOPECKÝ, Kamil. *Smishing čili phishing realizovaný prostřednictvím SMS opět řádí*. Projekt E-bezpečí [online]. Copyright © [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/dalsi-temata/2625-smishing-cili-phishing-realizovany-prostrednictvim-sms-opet-radi>

[31] BURGESS, G. Alexis; BURGESS, P. John. *Truth*. Princeton University Press. 2011. ISBN 9780691163673

[32] INTERNET ENCYCLOPEDIA OF PHILOSOPHY. *Truth*. An encyclopedia of philosophy articles written by professional philosophers. [online]. Copyright © [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://iep.utm.edu/truth/#H7>

[33] ARISTOTLE. *Metaphysics*. (J. Barnes, Ed.), Princeton University Press, 1984. ISBN 9780691016504

[34] RUSSELL, Bertrand. *The Problems of Philosophy*, Oxford University Press, 1912. ISBN 978-0195115529

[35] TARSKI, Alfred. *The Concept of Truth in Formalized Languages*. In J. Corcoran (Ed.), *Logic, Semantics, Metamathematics: Papers from 1923 to 1938*, s. 152-278. Oxford University Press. 1936. ISBN 978-0915144754

[36] WIKIPEDIA. *Sémantika*. [online]. [cit.22.03.2023]
Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/S%C3%A9mantika>

[37] TARSKI, Alfred. “*The Semantic Conception of Truth: And the Foundations of Semantics*.” *Philosophy and Phenomenological Research*, vol. 4, no. 3, 1944, s. 341-375. 10.2307/2102968

[38] GUPTA, A. *Tarski's theory of truth*. [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2000 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/tarski-truth/>

[39] JANSSEN, T. M. V. *Tarski's theory of truth*. [online]. Internet Encyclopedia of Philosophy, 2008 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://iep.utm.edu/s-truth/>

- [40] MERIAM-WEBSTER DICTIONARY. Coherence theory. [online]. [cit.22.03.2022]
Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/coherence%20theory>
- [41] YOUNG, O. James. *The Coherence Theory of Truth*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, podzim 2018. [online]. [cit. 22.03.2023].
Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/truth-coherence/>
- [42] ABZ.CZ. *Pojem koherence | slovník cizích slov*. [online] Copyright © [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/koherence>
- [43] BLACKBURN, Simon; SIMMONS, Keith. *Truth*. New York: Oxford University Press, 1999, s. 5. ISBN 978-0198752509
- [44] JAMES, William. *Pragmatism a New Name for Some Old Ways of Thinking; Popular Lectures on Philosophy*. Dover Publications, 2018. ISBN 978-0486826622
- [45] CAPPS, John. *The Pragmatic Theory of Truth*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy. [online]. [cit. 22.03.2023].
Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/truth-pragmatic/>
- [46] UKESSAYS. *The Pragmatic Theory Of Truth William James*. UK Essays United Kingdom [online]. Copyright © 2003 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.ukessays.com/essays/philosophy/the-pragmatic-theory-of-truth-william-james-philosophy-essay.php?vref=1>
- [47] RAMSEY, Frank. *Facts and Propositions*. In *The Foundations of Mathematics and other Logical Essays*. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co, s. 151-158, 1927.
- [48] AUSTIN, L. John. *How to do things with words*. Oxford: Clarendon Press, 1962. ISBN 978-0674411524
- [49] GRICE, Paul. *Meaning*. In *Studies in the Way of Words*. Harvard University Press, s. 22-40, 1989. ISBN 978-0674852716
- [50] BRANDOM, Robert. *Making it explicit: Reasoning, representing, and discursive commitment*. Harvard University Press, 1994. ISBN 978-0674543300

- [51] KULVEIT, Jan. *Problém symetrie*. Boundedly rational notes on complex systems | Jan Kulveit | Substack [online]. Copyright © 2023 Jan Kulveit [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: https://boundedlyrational.substack.com/p/problem-symetrie?fbclid=IwAR3gr_IxyStvVUdK7NunvIbtQIpDEippd4nsrl0JcEWCSwQc62RiZ48NuMs
- [52] ALEXANDER, Scott. *Guided by the beauty of our weapons*. Slate Star Codex [online]. Dostupné z: <https://slatestarcodex.com/2017/03/24/guided-by-the-beauty-of-our-weapons/>
- [53] VALŮCH, Jaroslav; ĎURKOVÁ, Michaela; ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina; STRACHOTA, Karel. *Dezinformační dezinfekce: výukové materiály ke (koronavirovým) dezinformacím: metodická příručka*. Praha: Člověk v tísni, 2020. ISBN 978-80-7591-045-5.
- [54] EVROPSKÁ RADA. *Boj proti dezinformacím – oficiální zdroje informací o COVID-19*. Home – Consilium [online]. Copyright © [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/coronavirus/fighting-disinformation/>
- [55] FOUNDATION FOR CRITICAL THINKING. *Defining Critical Thinking*. Critical Thinking [online]. Copyright ©2019 Foundation for Critical Thinking. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: https://www.criticalthinking.org/pages/defining-critical-thinking/766#google_vignette
- [56] GLASER, M. Edward. *An Experiment in Development of Critical Thinking*. Teachers College Record, s. 1–18, 1941.
- [57] WIKIPEDIE. *Pandemie covidu-19 v Česku*. [online]. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pandemie_covidu-19_v_%C4%8Cesku
- [58] HOAX.CZ. *Hlasová zpráva o brufenu a covid-19*. [online]. Copyright © 2000-2023. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.hoax.cz/hoax/hlasova-zprava-o-brufenu-a-covid-19/>

[59] ZDRAVOTNICKÝ DENÍK. *Znamená ibuprofen při infekci COVID-19 riziko? Před šířením dezinformace varuje i SÚKL*. ZDRAVOTNICKÝ DENÍK – Nejpřehlednější průvodce našim zdravotnictvím. [online] 2020 [cit. 22.03.2023]

Dostupné z: <https://www.zdravotnickydenik.cz/2020/03/znamena-ibuprofen-pri-infekci-covid-19-riziko-pred-sirenim-dezinformace-varuje-i-sukl/>

[60] THE LANCET. *Are patients with hypertension and diabetes mellitus at increased risk for COVID-19 infection?* - The Lancet Respiratory Medicine. [online]. Copyright © 2020 Juan Gaertner [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: [https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600\(20\)30116-8/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600(20)30116-8/fulltext)

[61] WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO). *Coronavirus disease (COVID-19)*. [online]. Copyright © 2023 WHO [cit. 23.03.2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19>

[62] WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO). *Could #ibuprofen worsen disease for people with #COVID19?* [obrázek]. Copyright © 2023 WHO. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: https://twitter.com/WHO/status/1240409217997189128?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1240409217997189128%7Ctwgr%5E49d096f9c4fc980fe432cead1642b53d20248f6b%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.sciencealert.com%2Fwho-recommends-to-avoid-taking-ibuprofen-for-covid-19-symptoms

[63] CDC. *Symptoms of COVID-19*. Centers for Disease Control and Prevention [online]. [cit. 22.03.2023] Dostupné z: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/symptoms-testing/symptoms.html>

[64] EMA. *EMA gives advice on the use of non-steroidal anti-inflammatories for COVID-19*. European Medicines Agency. [online]. Copyright © 1995 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.ema.europa.eu/en/news/ema-gives-advice-use-non-steroidal-anti-inflammatories-covid-19>

[65] MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ. *Ibuprofen při onemocnění covid-19*. [online]. Copyright © Ministerstvo zdravotnictví 2023 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/dokumenty/ibuprofen-pri-onemocneni-covid-19_18554_1.html

[66] KRAGHOLM, K; GERDS, T.A; FOSBØL, E; ANDERSEN, M.P; PHELPS, M; BUTT, J.H; ØSTERGAARD, L; BANG, C.N; PALLISGAARD, J; GISLASON, G; SCHOU, M; KØBER, L; and TORP-PEDERSEN, C. *Association Between Prescribed Ibuprofen and Severe COVID-19 Infection: A Nationwide Register-Based Cohort Study*. 2020, Clin Transl Sci, 13: 1103-1107. <https://doi.org/10.1111/cts.12904>

[67] HANDELSBLATT. *Nanochips: Immer kleiner, feiner, besser*. Handelsblatt – Nachrichten aus Finanzen, Wirtschaft und Politik [online]. Copyright © 2023 Handelsblatt GmbH [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.handelsblatt.com/technik/forschung-innovation/nanochips-immer-kleiner-feiner-besser/3167738.html>

[68] HOAX.CZ. *Čip v nose po testech na covid-19*. [obrázek]. Copyright © 2000-2023. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.hoax.cz/hoax/cip-v-nose-po-testech-na-covid-19/>

[69] WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO). *Myth busters*. [online]. Copyright © 2023 WHO [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/item/2020-DON-24-myth-busters>

[70] CDC. *Myths and Facts about COVID-19 Vaccines*. Centers for Disease Control and Prevention [online]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/vaccines/facts.html>

[71] MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ. *Virové testy na covid-19 a očkování neobsahují nanočipy*. [online]. Copyright © Ministerstvo zdravotnictví 2023 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://koronavirus.mzcr.cz/virove-testy-na-covid-19-a-ockovani-neobsahuji-nanochipy/>

[72] ČESKÁ TELEVIZE. *Účastníci nedodržovali opatření proti šíření viru, neměli například roušky. Na akci dohlížely desítky policistů. Podle nich se jí zúčastnilo asi 3 000*

účastníků. Protože svolavatel nezajistil dodržování hygienických pravidel, policisté oznámí přestupek správnímu orgánu. [obrázek]. Copyright © 2023 Česká Televize. [cit. 23.03.2023]. Dostupné z: <https://twitter.com/CT24zive/status/1465007447161114632>

[73] SPRENGHOLZ, P; FELGENDREFF, L; BÖHM, R; BETSCH, C. *Vaccination policy reactance: Predictors, consequences, and countermeasures*. Journal of Health Psychology. 2022, 27(6), 1394-1407. 10.1177/13591053211044535

[74] EUROPEAN UNION | EXTERNAL ACTION. *Covid-19 disinfor update*. [online]. Copyright © [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/sites/default/files/covid_19_disinfor_update_17_december.pdf

[75] CDC. *Understanding How COVID-19 Vaccines Work*. Centers for Disease Control and Prevention [online]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/vaccines/different-vaccines/mrna.html>

[76] EUROPEAN MEDICINE AGENCY. *COVID-19 vaccines: authorised*. [online]. Copyright © 1995 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.ema.europa.eu/en/human-regulatory/overview/public-health-threats/coronavirus-disease-covid-19/treatments-vaccines/vaccines-covid-19/covid-19-vaccines-authorized>

[77] FDA. *Coronavirus Disease 2019*. U.S Food and Drug Administration [online]. Dostupné z: <https://www.fda.gov/emergency-preparedness-and-response/counterterrorism-and-emerging-threats/coronavirus-disease-2019-covid-19>

[78] KLOMPAS, M; MORRIS, C; SINCLAIR, J; PEARSON, M; & SHENOY, E. S. *Universal masking in hospitals in the Covid-19 era*. New England Journal of Medicine, 2020. 10.1056/NEJMp2006372

[79] DACHA, S; CHUATRAKON, B; SORNKAEW, K; SUTTHAKHUN, K; WEERANORAPANICH, P. *Effects of wearing different facial masks on respiratory symptoms, oxygen saturation, and functional capacity during six-minute walk test in healthy subjects*. 2022. 10.29390/cjrt-2022-014

[80] CDC. *Science brief: Community use of cloth masks to control the spread of SARS-CoV-2*. Centers for Disease Control and Prevention [online]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/science/science-briefs/masking-science-sars-cov2.html>

[81] CHU, D. K; AKL, E. A; DUDA, S; SOLO, K; YAACOUB, S; SCHÜNEMANN, H. J; ... & ZHANG, Y. *Physical distancing, face masks, and eye protection to prevent person-to-person transmission of SARS-CoV-2 and COVID-19: A systematic review and meta-analysis*. The Lancet Digital Health, 2020. <https://doi.org/10.1016/>

[82] BBC NEWS. *Coronavirus: 'Deadly masks' claims debunked*. BBC – Homepage [obrázek]. Copyright © 2023 BBC. The BBC is not responsible for the content of external sites. [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/53108405>

[83] MACINTYRE, C. R; CHUGHTAI, A. A; RAHMAN, B; PENG, Y; ZHANG, Y; SEALE, H; & WANG, X. *The efficacy of medical masks and respirators against respiratory infection in healthcare workers*. Influenza and Other Respiratory Viruses, 9(3), 259-267, 2017. 10.1111/irv.12474

[84] ECDC. *Considerations for the use of face masks in the community in the context of the SARS-CoV-2 Omicron variant of concern*. [online]. Copyright © European Centre for Disease Prevention and Control [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/using-face-masks-community-reducing-covid-19-transmission>

[85] RADIO PRAGUE INTERNATIONAL. *“Tens of thousands of US soldiers are in the process of occupying Europe” – The coronavirus fake news in the Czech Republic*. News from the Czech Republic | Radio Prague International [online]. Copyright © 1997 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://english.radio.cz/tens-thousands-us-soldiers-are-process-occupying-europe-coronavirus-fake-news-8682052>

[86] NA PRAVOU MÍRU. *Neexistuje žádný důkaz, že by v Německu umíraly děti kvůli nošení roušky*. [obrázek]. Dostupné z: <https://napravoumiru.afp.com/neexistuje-zadny-dukaz-ze-v-nemecku-umiraly-deti-kvuli-noseni-rousky>

[87] IROZHLAS. *Nákaza jako snaha ovládnout svět. V popularitě covidových mýtů vítězí Gates a síť 5G.* iROZHLAS – spolehlivé a rychlé zprávy [obrázek]. Copyright © 1997 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/fake-news-koronavirus-v-ceskych-mediich-covid-19-analyza-newton-media_2103270630_kro

[88] WOROBEY Michael, et al. *The Huanan Seafood Wholesale Market in Wuhan was the early epicenter of the COVID-19 pandemic.* vol 377, issue 6609, s. 951-959, 2022. 10.1126/science.abp8715

[89] WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO). *WHO calls for further studies, data on origin of SARS-CoV-2 virus, reiterates that all hypotheses remain open.* [online]. Copyright © 2023 WHO [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/news/item/30-03-2021-who-calls-for-further-studies-data-on-origin-of-sars-cov-2-virus-reiterates-that-all-hypotheses-remain-open>

[90] NBCNEWS. *China slams new WHO report suggesting further investigation into Covid 'lab leak' theory.* [online]. Copyright © [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://www.nbcnews.com/news/world/covid-19-urges-investigation-chinese-wuhan-lab-leak-theory-rcna32910>

[91] KARLÍK, Tomáš. *Covid má laboratorní původ, naznačuje nový výzkum. Studie, která to má dokazovat, je ale sporná.* [online] Copyright © Česká televize [cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3538028-covid-ma-laboratorni-puvod-naznacuje-novy-vyzkum-studie-ktera-ma-dokazovat-je-ale>

[92] BRUTTEL, Valentin; WASHBURNE, Alexander; VANDONGEN, Antonius. *Endonuclease fingerprint indicates a synthetic origin of SARS-CoV-2.* [online]. 2022.[cit. 22.03.2023] Dostupné z: <https://doi.org/10.1101/2022.10.18.512756>

[93] WASHBURNE, Alexander. *A synthetic origin of SARS-CoV-2.* [online].2022.[cit. 22.03.2023]. Dostupné z: <https://alexwasburne.substack.com/p/a-synthetic-origin-of-sars-cov-2>

11. Přílohy

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu

Zadání bakalářské práce

Autor: Filip Šebek

Studium: I2000533

Studijní program: B0688A140001 Informační management

Studijní obor: Informační management

Název bakalářské práce: **Dezinformace v prostředí internetu**

Název bakalářské práce AJ: Disinformation in the Internet

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cíl práce: Práce řeší problematiku dezinformací za dob pandemie, která byla spojená s onemocněním COVID-19. Cílem je analyzovat a vyvrátit dostupné dezinformace za období pandemie.

Osnova:

1. Úvod
2. Teoretická část
3. Analýza konkrétních dezinformací
4. Závěr

CHANDLER, Daniel a Rod MUNDAY. *A dictionary of media and communication*. Oxford: Oxford University Press, 2011.

Allport, G. and Postman, L., 1965. *The Psychology of Rumor*. New York: Henry Holt.

VALŮCH, Jaroslav, Michaela ĎURKOVÁ, Kateřina ŠAFÁŘOVÁ a Karel STRACHOTA. *Dezinformační dezinfekce: výukové materiály ke (koronavirovým) dezinformacím : metodická příručka*. Praha: Člověk v tísni, 2020

Burgess, A. G., & Burgess, J. P. (2014). *Truth*. Princeton University Press.

Bodner, J., Welch, W., & Brodie, I. (2020, November 9). *COVID-19 Conspiracy Theories: QAnon, 5G, the New World Order and Other Viral Ideas*. McFarland.

Zadávající pracoviště: Katedra managementu,
Fakulta informatiky a managementu

Vedoucí práce: prof. PhDr. Marek Franěk, CSc., Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 15.10.2021